

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**NÁVRH NA ÚPRAVU OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ
PRO DVOULETÉ DĚTI Z POHLEDU PSYCHOLOGIE
A PSYCHODIDAKTIKY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Henzlová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Kateřina Lohrová, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

V úvodu své bakalářské práce bych ráda upřímně poděkovala Ph.Dr.Mgr. Kateřině Lohrové, Ph.D. za trpělivost, vstřícnost a ochotu při vedení mé práce a za udělení cenných a podnětných rad pro její zpracování. Velké dík patří i mé rodině, přátelům a kolegyním za podporu během studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 DVOULETÉ DÍTĚ	5
1.1 VÝVOJ HRUBÉ A JEMNÉ MOTORIKY	5
1.2 VÝVOJ ŘEČI A JAZYKA	7
1.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	7
1.4 EMOCIONÁLNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	9
2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)	11
2.1 STRUKTURA A OBSAH RVP PV	11
2.2 ÚKOLY A CÍLE PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
2.3 RÁMCOVÉ CÍLE A KLÍČOVÉ KOMPETENCE	14
2.4 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	15
3 POŽADAVKY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	16
3.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO (OBLAST BIOLOGICKÁ)	16
3.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA (OBLAST PSYCHOLOGICKÁ)	17
3.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ (OBLAST INTERPERSONÁLNÍ)	18
3.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST (OBLAST SOCIÁLNĚ-KULTURNÍ)	19
3.5 DÍTĚ A SVĚT (OBLAST ENVIRONMENTÁLNÍ)	20
4 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO DVOULETÉ DĚTI	21
4.1 VĚCNÉ (MATERIÁLNÍ) A HYGIENICKÉ PODMÍNKY	21
4.2 PSYCHOSOCIÁLNÍ PODMÍNKY A ORGANIZACE VZDĚLÁVÁNÍ	22
4.3 BEZPEČNOSTNÍ PODMÍNKY	23
5 PEDAGOGICKÝ PRŮZKUM	24
5.1 CÍLE	24
5.2 METODA PRŮZKUMU	25
5.3 ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	27
6 NÁVRH NA ÚPRAVU RVP PV	34
6.1 ÚPRAVA OBLASTI DÍTĚ A JEHO TĚLO	35
6.2 ÚPRAVA OBLASTI DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA	38
ZÁVĚR	43
RESUMÉ	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	45
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

př. – příklad

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaně

Úvod

Otázka zabývající se zařazením dvouletých dětí do mateřských škol je v dnešních dnech velmi diskutována. Většina prací však pojednává pouze o tom, zda je umístování těchto dětí vhodné, či nikoliv, a z jakých důvodů. Nikoliv však úpravou podmínek provozu institucí, či přístupu k takovým dětem.

Toto téma jsem si vybrala nejen vzhledem k aktuálnosti problematiky, ale i s ohledem na svou osobní zkušenost a praxi s edukací dětí batolecího věku. Setkáváme se s mnoha rozličnými názory a postoji k zařazování dvouletých dětí do MŠ, a to nejen s otevřeností k přijímání takto malých dětí, ale i se striktním nesouhlasem.

Cílem této práce je návrh úpravy oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z Rámcového vzdělávacího programu předškolního vzdělávání vzhledem k potřebám dvouletých dětí v případě akceptování jejich přijímání. Upozornit tak na jejich vývojové zvláštnosti oproti starším dětem, nikoliv propagovat jejich institucionální výchovu a vzdělávání.

Dvouleté děti jsou v současné době do systému předškolního vzdělávání již zařazovány a dle aktuálních i navrhovaných legislativních změn lze do budoucích let očekávat jejich masivní nárůst oproti letům současným.

V České republice vzdělávání v mateřských školách probíhá na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2004) a je uskutečňováno zpravidla pro děti ve věku od 3 do 6 let věku. Problematikou zařazování dvouletých dětí do mateřských škol se začala ČR zabývat jako jedna z posledních zemí EU. Pro většinu států je poskytování služeb pro děti v raném věku, tzn. do tří let věku zcela standardní záležitostí ve smyslu opatření umožňující rodičům studium či brzký návrat do zaměstnání.

V současné době se často setkáváme s názorem, že dvouleté děti jsou neschopné vzdělávání a adaptace do prostředí mateřské školy. Je však důležité si uvědomit, že děti se pouze nacházejí na jiném vývojovém stupni. V první kapitole své práce věnované teorii proto blíže rozebírám charakteristiku dětí dvouletých, tedy dětí batolecího období. Druhá a třetí kapitola je věnována bližšímu rozboru RVP PV. Teoretickou část uzavírá kapitola zaměřující se na podmínky vhodné pro vzdělávání dětí ve dvou letech.

Pro praktickou část mé práce jsem si stanovila jako hlavní cíl úpravu oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání se zohledněním vývojových specifíků a potřeb dvouletých dětí a zároveň tak, aby tyto úpravy nezasahovaly do vzdělávání starších dětí. Výběr oblastí byl zohledněn vzhledem k získaným poznatkům během rozboru odborné literatury a výsledkům výzkumu probíhající formou otevřeného dotazníku rozeslaného dvaceti pedagogům, kteří mají zkušenosti s edukací dvouletých dětí.

1 DVOULETÉ DÍTĚ

Z hlediska vývojové psychologie se dítě ve věku dvou let nachází v období batolecím, které se pohybuje v rozmezí od jednoho do tří let věku. Poté dítě přechází do období předškolního. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 72) zmiňují, že: *„teprve teď, na začátku druhého roku života, získává dítě ve skutečnosti druhově specifické charakteristiky, které člověka odlišují od ostatních živočišných druhů – chodí vzpřímeně a začíná mluvit.“*

Dítě se stává aktivnějším a samostatnějším, což úzce souvisí se zájmem o okolní svět a především s uvolňováním se z různých vazeb, zejména k matce. Dochází tak k procesu autonomizace (Vágnerová, 2005).

Dítě si začíná uvědomovat svou vlastní existenci. Nadále však potřebuje pevnou kontrolu a vedení, matka tedy stále sehrává nejdůležitější roli v životě dítěte. Allen a Marotz (2002, s. 89) uvádí, že se dítě: *„musí vyrovnávat s potřebou závislosti a zároveň nezávislosti (svébytnosti), které si vzájemně odporují.“*

Na dítě jsou kladeny nároky na zvládnutí nových schopností a dovedností, správného chování, vyhovění požadavkům dospělých, přestože jim často vůbec nerozumí a nechápe, co po něm chtějí. Stává se pak bezradné, beznadějně se rozhoduje a dokonce může odmítat i to, co ve skutečnosti chce (Allen a Marotz, 2002).

1.1 VÝVOJ HRUBÉ A JEMNÉ MOTORIKY

Dvouleté dítě za rok vyroste průměrně o 7,6 až 12,7 cm ročně při průměrné výšce 86,5 až 96,5 cm. Váha dvouletého dítěte se pohybuje v rozmezí od 11,8 do 14,5 kg, což je až čtyřnásobek jeho porodní váhy. Každoročně přibere průměrně 7,6 až 12,7 kg. Dítě se drží již docela vzpřímeně, břicho má však stále velké a vystouplé, záda ohnutá z důvodu dosavadního neúplného vyvinutí břišních svalů (Allen a Marotz, 2002).

Motorický vývoj je v tomto období velmi úzce spjat s potřebou pohybu. Dítě činnosti provádí opakovaně, čímž si je procvičuje a zdokonaluje se v nich. Kropáčková a Splavcová (2016, s. 42) uvádí, že: *„neuspokojená potřeba aktivity vyvolává u dítěte napětí a omezuje jeho samostatnou lokomoci, čímž je omezována přirozená oblast stimulace.“*

Vývoj hrubé motoriky je patrný na první pohled, zejména v oblasti lokomoce, i když je většina aktivit zprvu ještě velmi nekoordinovaná a neobratná. Podle Šulové (2004, s. 58) však: *„Ize dosahovat značného pokroku především v rámci společných aktivit s rodiči, kde je zajištěn individuální, citlivý přístup a možnost observace a napodobování.“*

Již v počátku druhého roku dítě dobře chodí, zvládne také dobře utíkat a téměř vůbec nepadá. Mnohem lépe zvládá také nerovnosti terénu, překračuje práh. Do schodů chodí bez pomoci, většinou i bez přidržování se, ovšem s přisunováním nohou na každém schodu (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Ve věku dvou let dítě zvládne hod míče spodem, aniž by při tom ztratilo rovnováhu. Rovnováhu již zkouší udržet na jedné noze, občas však ještě padá, stejně jako při skocích. Bez problémů se vyšplhá na židli a usadí se na ni. Před dovršením třetího roku si také osvojí jízdu na tříkolce.

Oblast jemné motoriky se v batolecím období také velmi rychle vyvíjí a zdokonaluje. Kolem druhého roku dítě zvládne napodobivě řadit kostky svisle i vodorovně, a stále lépe rozpoznává statické tvary (např. přiřadí základní geometrické tvary k příslušným otvorům).

Zlepšuje se i manipulace s tužkou, kterou dítě drží tzv. dlaňovým úchopem, tzn. v pěstičce. Dochází k prvním pokusům o kresbu v podobě nahodilého čmárání, které pozvolna přechází do fáze, kdy se dítě snaží napodobovat čáry v různých směrech a kruhové tvary provedené dospělým. Na konci období dítě zvládne napodobit kruh dle předlohy, případně i nepřesný křížek, pokud je mu výrazně předveden (J. Langmeier, M. Langmeier a Krejčířová, 1998).

Dvouleté dítě začíná být samostatnější v sebeobslužných dovednostech. Zvládá udržet hrnek či sklenici pouze v jedné ruce, nápoj však často rozlije. Najíst se většinou dokáže samo, ovšem za použití lžice, nikoliv příboru. Většinu oblečení si umí bez pomoci vysvléct, oblékne si pouze některé, jednoduché části (Matějček, 2005). Poradí si s knoflíky větších rozměrů, velké zipy rozpíná.

1.2 VÝVOJ ŘEČI A JAZYKA

Z počátku je rozvoj aktivní i pasivní slovní zásoby pomalý. Až ve druhé polovině druhého roku dochází k radikálnímu posunu ve vývoji mluvené řeči a slovní zásoba se zvětšuje na 200-300 slov (J. Langmeier, M. Langmeier a Krejčířová, 1998).

Dítě si začíná uvědomovat symbolický význam slov. Většina z toho, co dítě říká, má pro něj konkrétní význam. Používá mnohem více slov, avšak pasivní zásoba slov stále převyšuje aktivní (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Ve věku dvou let dítě zkouší skloňovat a dávat slova do správného mluvnického tvaru, čistá výslovnost se však nedaří a slova jsou komolena či krácena. Výslovnost také závisí na sluchové percepci. Zadrhávání v řeči je však v tomto věku ještě zcela běžné. Dítě tvoří jednoduché věty o obsahu tří až čtyř slovních spojení, které si často usnadňuje a slovosled neřeší (Lazzari, 2013).

Pokud dítě mluví o sobě, většinou se nazývá zájmenem „já“, případně svým jménem, kterým ho oslovují ostatní, nebo kterým si samo začalo zkomoleně říkat. Dítě se v tomto období snaží o vytvoření své vlastní identity, uvědomuje si svou vlastní osobu a skutečnost, že již není s matkou jeden člověk. Dětské vnitřní „já“ dostává své vnější označení (Matějček, 2005).

1.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ

Podle Piageta se teprve okolo druhého roku života dítěte ukončuje vývoj senzomotorické inteligence a otevírá se nová fáze symbolického (předpojmového) myšlení. V tomto období dítě již dokáže překročit hranice prostoru a času. Operace, které do teď provádělo bezprostředně reálně, tak zvládne vykonávat jen ve své představě. Zkouší přemýšlet nad nevhodnějším řešením situací. Usuzování je však teprve na začátku rozvoje a je tak velmi ovlivňováno fantazií (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Zhruba od 2 do 4 let dítě prochází fází tzv. symbolického myšlení, kdy užívá slov spíše jako „předpojmů“, které jsou nejisté, často založené na nepodstatných vlastnostech, než skutečných pojmů (J. Langmeier, M. Langmeier a Krejčířová, 1998).

Při orientaci v prostoru dítě nedokáže přesně odhadnout vzdálenost. Věci vyhodnocuje tak, jak je vidí a je jedno, v jaké vzdálenosti od dítěte jsou. V případě, že je dítě zaujato zajímavým detailem, má pro něj význam sám o sobě, nikoliv ve vztahu k celku. Dvouleté dítě se z hlediska času soustředí výhradně na přítomnost, případně bezprostřední minulost. Budoucnost zatím nechápe, je pro něj prázdným pojmem. Orientace v množství je spojena také s předpojmovým myšlením a užíváním slov a čísel. Batole je schopno si povšimnout, že nějaký předmět schází a začne ho hledat (ovšem až do tří let umí v množinách rozeznávat maximálně 4 objekty), nejprve na místech, kde tento předmět obvykle bývá. Dítě si není vědomo, že do navrhovaných řešení promítá svá přání a zkušenosti. Je přesvědčené, že se člověk v dané situaci zachová stejně, jako by se zachovalo ono samo, protože představa o fungování lidské mysli je u dvouletého dítěte zkreslená (Vágnerová, 2005).

Dítě v batolecím období dokáže myslet v představách. Představuje si akce a prostředky, které při řešení také zkouší. Ve své knize uvádí Řičan (1989, s. 117), že: *„při myšlení v představách se objevuje nám všem dobře známý „aha-zážitek“.*“ Jedná se o náhlé pochopení situace a nalezení prostředku k řešení problému. Takovou situaci dítě obvykle vyjadřuje citoslovcem „aha!“

Dvouleté dítě začíná používat předměty k jiným účelům, než ke kterým ve skutečnosti slouží. Často se stává, že se dítě zahledí do situace či předmětu, který ho zaujme a kterému se snaží přijít na kloub, a věnuje jim tak veškerou svou pozornost. Již vydrží delší dobu u jedné činnosti, tu si však musí samo vybrat. Dítě se také prvně setkává s porozuměním vztahu mezi příčinou a následkem. Umí projevit bolest a označit místo bolesti (Allen a Marotz, 2002).

Ve věku batolete dochází k prodlužování délky uchování informace a k jejímu lepšímu zpracování, a to zejména díky rozvoji pracovní a implicitní paměti. S rozvojem symbolického uvažování a s osvojováním řeči dochází zároveň k rozvoji explicitní paměti. Na konci batolecího období je dítě schopné činnost zopakovat a dokonce i popsat, ovšem většinou jen útržkovitě. Jedná se zejména o aktivity, které jej zaujaly, několikrát se opakovaly nebo jsou to pravidelné denní činnosti. V tomto věku se v paměti uchová jen málo trvalejších vzpomínek (Vágnerová, 2005).

1.4 EMOCIONÁLNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE

Během tohoto období dítě zůstává stále silně vázané na matku či na jiných dospělých osobách z rodiny. Delší nucené separace mohou výrazně ovlivnit celý budoucí osobnostní rozvoj dítěte (J. Langmeier, M. Langmeier a Krejčířová, 1998).

Robertson a Bowlby popsali separační reakce dětí od 18 do 24 měsíců a rozdělili je do třech typických fází:

- 1) fáze protestu - dítě očekává, že na základě křiku a pláče přivolá matku
- 2) fáze zoufalství - dítě ztrácí naději na přivolání, odvrací se a odmítá navázat kontakt s okolím, odmítá i hračky
- 3) fáze odpoutání od matky - dítě potlačí své city k matce a tvoří si pouto k jinému dospělému, případně k věci

Jednotlivé fáze trvají různě dlouhou dobu. Pláč dítěte při odloučení nelze vnímat jako hysterii či rozmazlenost, naopak nasvědčuje dobře se vyvíjejícímu vztahu dítěte a matky. Batole se však již i samo aktivně vzdaluje od matky. V takovém případě jeho separační chování doprovází spíše zvědavost a střídá tak úzkost z bezmoci a beznaděje (Langmeier a Krejčířová, 2006).

V batolecím období jsou některé emoce významnější oproti jiným. Mezi druhým a třetím rokem vrcholí tzv. období vzdoru, které je ve vývoji stejně důležité jako později puberta. V tomto období dítě prochází rychlým vývojem v nervové, intelektové i povahové oblasti. Jednotlivé vývoje se však mezi sebou vzájemně rozcházejí. Vzдор, výbuch zlosti či trucování je jakýmsi zkratovitým jednáním při nezvládnutí dané situace. Takové chování ovšem není cílené, dítěti ani nečiní potěšení. K zvládnutí těchto záchvatů je třeba přistupovat s nadhledem, dopřát dítěti čas na uklidnění nebo pokud možno úplně změnit situaci (Matějček, 2005).

K vývoji dítěte patří i tzv. fáze vzdoru, stejně jako tzv. fáze negativismu. Dítě v tomto období touží po stále větší samostatnosti, samo sebe si uvědomuje jako autonomního jedince. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 83) zmiňují, že: „Mahlerová právě do této doby klade zrození psychologického „já“.“ Typickým chováním je popírání všeho, odmítání plnění příkazů a odpověď na všechno „ne“ či výrok „já sám“ (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Dítě v batolecím věku začíná projevovat pocity studu či lítosti při překročení nějaké normy či nesplnění požadavku. Společně s růstem sebeuvědomování je možné pozorovat nejen projevy hrdosti na své schopnosti, ale i pocit zahanbení, pokud dospělí projeví nespokojenost. Sebehodnocení je však značně závislé na názoru autorit. Dochází k rozvoji empatie, a pokud je dítěti slovně vysvětlen význam emocí, které prožívají dospělí, je její rozvoj pro dítě snazší. Batole již umí projevovat radost z kontaktu s lidmi, dokonce soucit k druhým (Vágnerová, 2005).

I přesto, že je dítě stále velmi fixované na matku, začínají se jeho sociální vztahy rozšiřovat. Pozvolna si upevňuje svou roli v rodině, tvoří si rozdílné vztahy k jednotlivým členům rodiny, začíná jednat dle očekávání druhých a samo předvídá určité odpovědi od ostatních. Během batolecího období se u dítěte rozvíjí i tzv. prosociální chování a narůstá schopnost sociálního porozumění (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Na socializační rozvoj dítěte jsou nejvíce vlivní rodiče, kteří na něj mají nejen určité požadavky, ale dávají mu také možnost sledovat jejich projevy během různých situací. U dítěte se rozvíjí jeho sebepojetí během získávání rodinné identity a tím se mu dostává potřebné jistoty. Poté je schopno rozšiřovat svou sociální oblast za hranice rodiny. Sebepojetí v tomto věku není však ještě zcela uceleno (často bývá nerealisticky pozitivní). Součástí sebepojetí je i uvědomění si schopnosti samostatně jednat a své jednání regulovat dle požadavků dospělých na základě pozitivních zpětných vazeb (Vágnerová, 2005).

Batolata pozvolna navazují vztahy se svými vrstevníky, ještě však nezvládají vzájemnou spolupráci. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 82) uvádí: „*vzájemná interakce dětí ve druhém roce života je zprvu omezena na krátké výměny pozornosti, tahanice o různé věci, ale i podávání hračky druhému dítěti či neumělé pokusy o jeho utišení.*“ Při hře po sobě pokukují, hrají si stejným způsobem. Jedná se tedy o tzv. souběžnou (paralelní) hru. Hra je stále ještě omezena na formu jednoduché manipulace, zvědavého zkoumání vlastností věcí, tápavého experimentování (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Při hře dítě rozvíjí své schopnosti a dovednosti. Hra se stává přípravou pro práci a úlohy, které jej v budoucnu čekají. Díky hře se dítě lépe vyrovnává s těžkostmi, s kterými se potýká a také se zahanbením a rozrušením. Hra dokáže splnit dítěti přání. Do hry dítě promítá své znalosti a zkušenosti z lidského světa a svá citová hnutí (Říčan, 2004).

2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)

První podoba Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání se objevila v roce 2001, aktualizována byla roku 2004. Od 1.9.2007 se stal pro všechny mateřské školy povinným a závazným dokumentem, díky čemuž se mateřské školy zařadily do vzdělávacího systému. Jedná se o kurikulární, veřejný dokument, státní úrovně, který platí pro předškolní vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání obsahuje cíle předškolního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsah, podmínky, požadavky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí od tří do šesti let věku, a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. RVP PV však zmiňuje pouze kompetence, které by dítě po ukončení předškolního vzdělávání mělo zvládnout, a podmínky, které je MŠ povinna zajistit. Nezaměřuje se na podmínky, za jakých lze dítě do systému předškolního vzdělávání přijmout, ani nezmiňuje, jaké dovednosti by dítě mělo zvládat.

2.1 STRUKTURA A OBSAH RVP PV

RVP PV je rozčleněn do dvanácti kapitol a několika podkapitol. První kapitola seznamuje se samotným dělením dokumentů, důležitých ve vzdělávání dětí předškolního věku. Ve druhé kapitole je vysvětlen rozdíl mezi povinným a nepovinným vzděláváním a předloženy zvláštnosti předškolního vzdělávání. Třetí kapitola pojednává o cílech.

Nejdůležitějším prostředkem předškolního vzdělávání je vzdělávací obsah, který je určen pro děti předškolního věku. Čtvrtá, pátá a šestá kapitola rozděluje obsah předškolního vzdělávání do pěti oblastí, které rozvíjí klíčové kompetence, navzájem spolu souvisí a navazují do sebe:

1. Dítě a jeho tělo (oblast biologická);
2. Dítě a psychika (oblast psychologická);
3. Dítě a ten druhý (oblast interpersonální);
4. Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní);
5. Dítě a svět (oblast environmentální).

Pouze oblast Dítě a jeho psychika je rozdělena na další tři podoblasti s názvy:

1. Jazyk a řeč;
2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace;
3. Sebepojetí, city a vůle.

Sedmá kapitola popisuje podmínky, které jsou důležité k tomu, aby bylo dosaženo cílů předškolního vzdělávání. Osmá kapitola rozebírá možnosti vzdělávat děti vyžadující speciální vzdělávací potřeby. Devátá a desátá kapitola se nově zaměřuje na vzdělávání dětí nadaných a dětí ve věku od dvou do tří let. Jedenáctá kapitola seznamuje se smyslem hodnocení mateřské školy a dětí. Ve dvanácté kapitole jsou popsány zásady, které je důležité dodržet při tvorbě školního vzdělávacího programu. Třináctá kapitola popisuje kritéria souladu rámcového a školního vzdělávacího programu. Ve čtrnácté kapitole se pojednává o povinnostech předškolního pedagoga. Součástí RVP PV je i rejstřík slov, vyskytujících se v programu.

Vzdělávací obsah je rozdělen do pěti oddělených oblastí. Úmyslem však je, aby se dílčí oblasti vzájemně propojovaly. V každé z oblastí jsou podrobně popsány „dílčí vzdělávací cíle“, „vzdělávací nabídka“, „očekávané výstupy“ i „rizika“, kterým by se měli učitelé vyhnout (Smolíková, 2004).

Každá oblast je v RVP PV podrobně popsána. Obsahuje:

- záměr - to, co je úmyslem pedagoga u dítěte podporovat;
- dílčí vzdělávací cíle – to, co pedagog u dítěte podporuje;
- vzdělávací nabídku – to, co pedagog dítěti nabízí;
- očekávané výstupy – to, co dítě na konci předškolního vzdělávání zpravidla zvládne;
- rizika – to, co může ohrozit úspěch pedagoga.

Dílčí vzdělávací cíle uvádí výčet toho, co by měl pedagog u dítěte sledovat a podporovat. Vzdělávací nabídka zase představuje souhrn praktických i intelektových činností, které jsou vhodné pro naplňování cílů. Tato poměrně obecná nabídka je v praxi pedagogem konkretizována a zaměřena tak, aby odpovídala potřebám a možnostem dětí

a zároveň byla pestrá. Dále jsou jmenovány očekávané výstupy, tedy činnosti, které dítě zpravidla dokáže na konci předškolního období a lze je tak považovat za dosažitelné. Každé z oblastí také náleží výčet rizik, s kterými se může pedagog potýkat během snahy naplňování cílů.

2.2 ÚKOLY A CÍLE PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Důležitým úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je dle RVP PV maximálně podporovat individuální rozvojové možnosti každého dítěte a umožnit mu, aby v době, kdy opouští MŠ, dosáhlo takové úrovně osobního rozvoje a učení, která je pro něho dosažitelná. Předškolní vzdělávání má za úkol poskytnout dítěti dostatečné množství podnětů, které mu pomohou rozvíjet se po všech stránkách, a tím mu ulehčit další cesty za vzděláním. Pro děti by se mělo stát obohacením denního režimu během předškolního období, poskytovatelem speciální péče, pomocí při zařazení do společnosti, přiblížením kvalit a norem, které naše společnost uznává a v neposlední řadě má tvořit vhodné podmínky pro pokračování ve vzdělávání (Smolíková, 2004).

V mateřské škole se učitelé řídí podle cílů předškolního vzdělávání, které jsou uvedené a konkrétněji definované v RVP PV. Dělí se do čtyř kategorií na několika úrovních. Stanovuje cíle v podobě záměrů a cíle v podobě výstupů, a to nejprve v úrovni obecné a následně v úrovni oblastní. Konkrétně se jedná o tyto kategorie:

- rámcové cíle - vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání;
- klíčové kompetence - představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání;
- dílčí cíle - vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti;
- dílčí výstupy - dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají.

Kategorie cílů jsou vzájemně propojené a prolínají se.

2.3 RÁMCOVÉ CÍLE A KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Předškolní vzdělávání si klade za cíl rozvoj každého dítěte jak po stránce fyzické, tak psychické i sociální. Vést dítě tak, aby se na konci předškolního období stalo nezávislou osobností, schopnou vyrovnat se s požadavky, jež na něj budou v průběhu celého života kladeny.

Rámcové cíle dle RVP PV jsou tyto:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání;
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

V současném vzdělávání jsou klíčové kompetence cílovou kategorií, která je vyjádřena v podobě výstupů. Podle RVP PV (2006, s. 10): *„jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.“* RVP PV usiluje o to, aby tvořily podstatu každého stupně vzdělávání a byly tak centrem každého RVP. Jedná se o společenské normy, které se podílejí na vzdělávání a účastní se na úspěšném životě člověka.

Tyto klíčové kompetence jsou nazývány základem vzdělávání. Jsou přijímány během dalšího vzdělávání a postupem života. Na konci předškolního vzdělávání dítě může, ale i nemusí k jednotlivým klíčovým kompetencím dojít. Pojetí těchto kompetencí vychází z obecných představ o tom, co přispívá ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti. Jejich osvojování začíná již v předškolním věku, avšak jedná se o dlouhodobý proces, který nadále pokračuje v průběhu života.

U každé z kompetencí je připojen podrobnější popis určující, co by mělo dítě na konci předškolního vzdělávání ovládat.

Klíčovými kompetencemi se dle RVP PV nazývá pět kompetencí:

1. kompetence k učení;
2. kompetence k řešení problémů;
3. kompetence komunikativní;

4. kompetence sociální a personální;
5. kompetence činnostní a občanské.

2.4 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Velmi důležitou součástí RVP PV jsou podmínky předškolního vzdělávání. Podmínky předškolního vzdělávání uvedené v RVP PV jsou stanoveny pomocí Školského zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, pomocí zákona č.258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, dále pomocí vyhlášky o odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a jiných předpisů a vyhlášek týkajících se předškolního vzdělávání.

Tato kapitola se týká podmínek věcných, životosprávy, podmínek psychosociálních, organizace, řízení MŠ, personálního a pedagogického zajištění a spoluúčasti rodičů. Uváděné podmínky jsou formulovány v přítomném čase. Aby došlo ke splnění požadované kvality vzdělávání, je nutno jednotlivé podmínky dodržet. Pokud mateřská škola jednotlivé podmínky plní, stává se její vzdělávání uspokojujícím.

V roce 2017 došlo k úpravě RVP PV, která v nové kapitole 10 zohledňuje vzdělávání dětí od dvou do tří let v mateřské škole. Tato kapitola nese název „Vzdělávání dětí od dvou do tří let“. V úvodu stručně seznamuje a upozorňuje na vývojová specifika dvouletého dítěte, která se od starších dětí výrazně liší. Dále jsou uvedeny podmínky vzdělávání dětí od dvou do tří let, které se ovšem zaměřují pouze na prostředí mateřské školy a jeho vhodnou úpravu před nástupem dvouletého dítěte, nikoliv na dovednosti dítěte. Dle RVP PV jsou rámcové cíle a záměry vzdělávání obsažené v RVP PV vhodné i pro vzdělávání dvouletých dětí, pouze za nutnosti zohlednění jejich vývojových specifik.

3 POŽADAVKY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO (OBLAST BIOLOGICKÁ)

Oblast Dítě a jeho tělo je zaměřena nejen na podporu růstu a vývoje dítěte, ale také napomáhá při zkvalitnění tělesné výkonnosti dítěte. Dále zaujímá podstatnou roli při sebeobsluze dítěte a směřuje tak děti ke zdravému způsobu života. Dítě se učí poznat a pojmenovat části těla, rozvíjí své smysly a prohlubuje si poznatky týkající se zdraví, životního stylu a zdravých životních návyků.

Do následujícího výčtu byly vybírány činnosti, které vzhledem ke zjištěným vývojovým specifikům dvouletých dětí jsou těžko zvládnutelné.

- lokomoční pohybové činnosti (chůze, běh, skoky a poskoky, lezení), nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě) a jiné činnosti (základní gymnastika, turistika, sezónní činnosti, míčové hry apod.)
 - Dvouleté dítě se zatím pohybuje nejistě. Dokáže chytit a hodit spodem jen velký míč.
- zdravotně zaměřené činnosti (vyrovnávací, protahovací, uvolňovací, dechová, relaxační cvičení)
 - U činností, které dvouleté dítě plně nezaujme, nedokáže vydržet delší dobu.
- jednoduché pracovní a sebeobslužné činnosti v oblasti osobní hygieny, stolování, oblékání, úklidu, úpravy prostředí apod.
 - Dvouleté dítě se oblékne pouze s dopomocí.
- příležitosti a činnosti směřující k ochraně zdraví, osobního bezpečí a vytváření zdravých životních návyků
 - Dvouleté dítě si zatím není vědomé toho, že svým jednáním může ublížit nejen sobě, ale i ostatním dětem.

3.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA (OBLAST PSYCHOLOGICKÁ)

Oblast Dítě a jeho psychika se dělí na tři „podoblasti“ s názvy:

- Jazyk a řeč;
- Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace;
- Sebepojetí city a vůle.

Cílem této oblasti je u dětí rozvoj řeči, myšlení, inteligence, podpora kreativity či posuzování sebe sama.

Do následujícího výčtu byly vybírány činnosti, které vzhledem ke zjištěným vývojovým specifikům dvouletých dětí jsou těžko zvládnutelné.

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti
 - Pokud dvouleté dítě již mluví, jeho řeč je většinou velmi těžko srozumitelná.
- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.)
 - Řeč a komunikace dvouletého dítěte je teprve v počátku rozvoje.
- samostatný slovní projev na určité téma
 - Řeč a komunikace dvouletého dítěte je teprve v počátku rozvoje.
- poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů
 - U činností, které dvouleté dítě plně nezaujme, nedokáže vydržet delší dobu.
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv
 - Řeč a komunikace dvouletého dítěte je teprve v počátku rozvoje.

- záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, tvar, materiál, dotek, chuť, vůně, zvuky), jejich charakteristických znaků a funkcí
 - Dvouleté dítě dokáže jen velmi zřídka pojmenovat barvy. Pojmenování tvarů, atd. ještě nezvládne.
- činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (písmena, číslice, piktogramy, značky, symboly, obrazce)
 - Dvouleté dítě ještě nezvládne pojmenovat číslice, písmena atd.
- hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru a rovině
 - Dvouleté dítě ještě nedokáže odhadnout vzdálenost, orientace v prostoru mu činí potíže.
- činnosti zaměřené k seznamování se s elementárními číselnými a matematickými pojmy a jejich symbolikou (číselná řada, číslice, základní geometrické tvary, množství apod.) a jejich smysluplné praktické aplikaci
 - Dvouleté dítě ještě nezvládne pojmenovat číslice, písmena atd.
- činnosti zaměřené k poznávání různých lidských vlastností; záměrné pozorování, čím se lidé mezi sebou liší (fyzické i psychické vlastnosti, dovednosti, schopnosti, city, vlastnosti dané pohlavními rozdíly, věkem, zeměpisným místem narození, jazykem) a v čem jsou si podobní
 - Dvouleté dítě ještě není schopno natolik vnímat rozdíly a uvědomovat si je.
- cvičení v projevování citů (zvláště kladných), v sebekontrolě a v sebeovládání (zvláště emocí záporných, např. hněvu, zlosti, úzkosti apod.)
 - Dvouleté dítě nezvládá své emoce kontrolovat.

3.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ (OBLAST INTERPERSONÁLNÍ)

Oblast Dítě a ten druhý se zaměřuje na podporu při formování vzájemných vztahů mezi dětmi, ale i k dospělým osobám. S tímto se spojuje upevňování a zkvalitňování komunikace.

Do následujícího výčtu byly vybírány činnosti, které vzhledem ke zjištěným vývojovým specifikům dvouletých dětí jsou těžko zvládnutelné.

- běžné verbální i neverbální komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem i s dospělým
 - Komunikační schopnosti dvouletého dítěte jsou spíše na počátku vývoje.
- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách
 - Dvouleté dítě ještě neumí pracovat v kooperaci s jiným dítětem. Vyhledává spíše společnost dospělého než ostatních dětí.
- společná setkávání, povídání, sdílení a aktivní naslouchání druhému
 - Dvouleté dítě nedokáže naslouchat druhému.
- četba, vyprávění a poslech pohádek a příběhů s etickým obsahem a poučením
 - U činností, které dvouleté dítě plně nezaujme, nedokáže vydržet delší dobu.

3.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST (OBLAST SOCIÁLNĚ-KULTURNÍ)

Oblast Dítě a společnost se věnuje významu společnosti, včetně jejích pravidel a norem, a to tak, aby se každé dítě získanými postoji, návyky a dovednostmi podílelo na vytváření společenství a stalo se jeho součástí.

Do následujícího výčtu byly vybírány činnosti, které vzhledem ke zjištěným vývojovým specifikům dvouletých dětí jsou těžko zvládnutelné.

- receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)
 - U činností, které dvouleté dítě plně nezaujme, nedokáže vydržet delší dobu.

- spoluvytváření přiměřeného množství jasných a smysluplných pravidel soužití ve třídě
 - o Dvouleté dítě se ještě nezvládne podílet na spoluvytváření pravidel vzhledem k jeho komunikačním dovednostem.

3.5 DÍTĚ A SVĚT (OBLAST ENVIRONMENTÁLNÍ)

Oblast Dítě a svět se věnuje poskytnutí dostatečných vědomostí o světě a životním prostředí, či možných problémech spojených s nevhodným chováním člověka k přírodě.

Do následujícího výčtu byly vybírány činnosti, které vzhledem ke zjištěným vývojovým specifikům dvouletých dětí jsou těžko zvládnutelné.

- poučení o možných nebezpečných situacích a dítěti dostupných způsobech, jak se chránit (dopravní situace, manipulace s některými předměty a přístroji, kontakt se zvířaty, léky, jedovaté rostliny, běžné chemické látky, technické přístroje, objekty a jevy, požár, povodeň a jiné nebezpečné situace a další nepříznivé přírodní a povětrnostní jevy), využívání praktických ukázek varujících dítě před nebezpečím
 - o Dvouleté dítě nevnímá strach například z cizích zvířat, léků, jedovatých rostlin atd.
- práce s literárními texty, s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií
 - o Dvouleté dítě s literárními texty pracovat nedokáže.
- kognitivní činnosti (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuze nad problémem, vyprávění, poslech, objevování)
 - o Řeč a komunikace dvouletého dítěte je teprve v počátku rozvoje.

4 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO DVOULETÉ DĚTI

Podle „Informačního materiálu ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole“ vydaného MŠMT (2017) je nutné upravit podmínky vzdělávání, které budou vyhovovat právě této věkové skupině. Informační materiál také zpřehledňuje již realizovaná opatření a zákonná ukotvení spojená s předškolním vzděláváním dětí ve věku od dvou do tří let a poukazuje na odlišnosti během vzdělávání těchto dětí. Je důležité také brát na vědomí možná rizika při začleňování dvouletých dětí do kolektivu MŠ a věnovat pozornost zájmům dětí před zájmy dospělých. Z tohoto důvodu je nezbytné respektovat vývojová specifika a možnosti dvouletých dětí, které často vyžadují větší dopomoc. Proto je nutné zorganizovat podmínky předškolního vzdělávání tak, aby mateřské školy byly schopné péče a vzdělávání dvouletých dětí s větší mírou individuality. V současné době je uzpůsobení podmínek pro vzdělávání dětí od 2 do 3 let v kompetenci ředitele školy a dle případných změn v podmínkách vzdělávání je nutné provést inovace nebo alespoň aktualizace ŠVP, školního řádu, vnitřních předpisů apod.

4.1 VĚCNÉ (MATERIÁLNÍ) A HYGIENICKÉ PODMÍNKY

V oblasti věcných podmínek je nutno zvážit vhodnost některých hraček a pomůcek vzhledem k přítomnosti dětí do tří let, případně výběr těchto materiálů v dané třídě mateřské školy rozšířit. Prostředí MŠ by mělo být pro dvouleté děti bezpečné a zároveň tvořit podmínky, které tyto děti budou podporovat v jejich tělesném rozvoji. Za vhodné hračky a pomůcky lze považovat ty, které podněcují a uspokojují pohybovou aktivitu, rozvíjí manipulační schopnosti, apod. Dále je také důležité zvážit podnětnost prostředí MŠ pro dvouleté děti, protože velké množství hraček může působit spíše rušivě. Lepší je volit menší množství hraček, které budou po částech obměňovány. Záleží i na faktu, zda je dítě umístěno ve třídě věkově homogenní či heterogenní. V případě třídy heterogenní je vhodné nastavit pravidla užívání hraček a pomůcek a nalézt kompromis s ohledem na bezpečnost a zdraví všech dětí, tzn. eliminovat nebo odstupňovat jejich přístupnost.

Stávající právní předpisy upravující hygienické požadavky (vyhláška č. 410/2015 Sb.) zohledňují zařazování dětí ve věkové kategorii od dvou do tří let. Vzhledem k tomu,

že mezi dvouletými a tříletými dětmi je znatelný rozdíl, a to i v oblasti dodržování hygieny, je třeba školu řádně dovybavit. Třidu je vhodné opatřit přebalovacím pultem, sprchovým koutem a zajistit dostupnost toalet i nejmenším dětem. V případě nákupu nočníků, je třeba zajistit adekvátní uskladnění a dezinfekci. Pokud budou používány i jednorázové pleny musí být zajištěn krytý nášlapný koš a s použitými plenami je povinné nakládat dle zákona o odpadech (zákon č. 185/2001 Sb.).

4.2 PSYCHOSOCIÁLNÍ PODMÍNKY A ORGANIZACE VZDĚLÁVÁNÍ

Mateřská škola pro dítě bývá zpravidla první institucí, kde přichází do kolektivu vrstevníků a kde se vzdělává. Každé dítě by proto mělo mít možnost dostatečného času k adaptaci, během které je velmi důležitá úzká spolupráce a aktivní budování vztahů s rodinou. Rodinné zázemí je pro dítě ve věku od dvou do tří let velmi podstatné.

Pro děti raného věku je velmi důležitá stálost prostředí a osob, které o ně pečují. Takto malé děti jsou oproti těm starším více fixované na učitelku a vytvářejí si k ní silnější pouto. Dítě batolecího věku častěji pláče a není v dobrém rozpoložení, proto vyžaduje více emoční podpory, kterou by jim měly zajistit především učitelky připravené a naladěné na tyto děti a jejich potřeby (Splavcová a Kropáčková, 2016).

Dvouleté dítě potřebuje stálý pravidelný denní režim, tzn. dostatečný čas pro realizaci činností, prostor k odpočinku během dne, větší individuální péči a neposlední řadě především srozumitelná pravidla a řád, určující hranice jednání.

Bylo by vhodné snížit počty těchto dětí ve třídě, a to nejen z důvodu zajištění kvalitního předškolního vzdělávání, ale také bezpečnosti dětí. Ideálně rozložit děti tak, aby 6 dětí této věkové skupiny spadalo na jednoho pedagoga (Splavcová a Kropáčková, 2016).

S platností od 1. 9. 2020 vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, předepisuje počet dětí ve třídě dvou až tříletých na nejméně 12 a maximálně 16 a upřednostnění samostatné třídy v případě, že mateřská škola má 3 a více tříd. Dále vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 9. 2020 stanoví, že za každé zařazené dítě mladší tří let se do doby dovršení jeho věku tří let nejvyšší počet dětí ve třídě (což je 24) snižuje o 2 děti v dané třídě, nejvýše však o 6. Změna počtu dětí na třídě se však týká pouze budoucích

let. V současné době je situace taková, že dvouleté děti jsou zařazovány dle stávajících pravidel.

Současná vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání, předepisuje řediteli škol stanovit k zajištění bezpečnosti dětí mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, počet učitelů mateřské školy tak, aby na jednoho učitele mateřské školy připadlo 20 dětí z běžných tříd, anebo 12 dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti s přiznanými podpůrnými opatřeními druhého až pátého stupně nebo děti mladší tří let. Ustanovení vyhlášky umožňuje ve výjimečných případech zvýšení počtu (z 20 na 28 a z 12 na 23), ale pouze za předpokladu, že ředitel stanoví k zajištění bezpečnosti dětí další dozor dle platných předpisů. Další změnou ve vyhlášce č. 14/2015 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 9. 2020 je, že ve třídě, kde se vzdělávají pouze děti ve věku od 2 do 3 let nebo kde jsou čtyři a více těchto dětí, vykonává pracovní činnost souběžně nepedagogický pracovník s odbornou způsobilostí k výkonu povolání všeobecné či dětské sestry, zdravotnického asistenta, porodní asistentky, zdravotnického záchranáře, či učitele mateřské školy, vychovatele, nebo chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.

4.3 BEZPEČNOSTNÍ PODMÍNKY

Stávající mateřské školy nemusí provádět žádné zásadní změny týkající se stavebních úprav objektů škol. Nové stavby musí být projektovány především z hlediska bezbariérovosti. Skutečnost, že na děti mladší tří let je pohlíženo jako na osoby se sníženou schopností pohybu a orientace, se odráží ve stavebních podmínkách pro školy, v souvislosti s evakuací osob či v podmínkách požární bezpečnosti. V případě, že jsou v mateřské škole přítomny děti od dvou let, jedná se z hlediska požární bezpečnosti o provoz se zvýšeným požárním nebezpečím, z čehož plyne provozovateli povinnost o požární ochraně, např. zpracování příslušné dokumentace, apod.

5 PEDAGOGICKÝ PRŮZKUM

Praktická část bakalářské práce vychází především z informací a skutečností získaných při zpracovávání teoretické části, zejména pak poznatků vývojové psychologie a pedagogiky. Je možné ji charakterizovat jako akční výzkum, který by mohl být přínosem během tvorby úprav oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z RVP PV pro umožnění a zjednodušení vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách.

Pro praktickou část byl zvolen kvalitativní výzkum formou dotazníku, který byl rozeslán pedagogům pracujícím s dvouletými dětmi. Dotazník slouží jakožto zástupná forma strukturovaného rozhovoru. Obsahuje šest otevřených otázek a byl rozeslán dvaceti pedagogům z různých MŠ ve Středočeském a Plzeňském kraji, o kterých vím, že pracují s dvouletými dětmi a jejich zkušenosti jsou převážně pozitivní. Praxe těchto pedagogů nejen s dvouletými dětmi jsou různé délky. Prvním kritériem pro výběr vhodných respondentů z řad pedagogů bylo umístění dětí ve věku od dvou do tří let v jejich třídě. Druhým a zároveň posledním kritériem byla úspěšná práce s převahou pozitivních zkušeností se vzděláváním těchto dětí.

5.1 CÍLE

Hlavním cílem bakalářské práce je vytvoření návrhu na úpravu oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z RVP PV se zohledněním vývojových zvláštností a specifik dvouletých dětí a s přihlédnutím k získaným informacím z dotazníkového šetření. Dílčím cílem této práce a mým osobním cílem je ukázat tuto problematiku v pozitivnějším světle, než se dosud setkáváme. Cílem praktické části je úprava oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z Rámcového vzdělávacího programu předškolního vzdělávání vzhledem k potřebám dvouletých dětí v případě akceptování jejich přijímání do systému předškolního vzdělávání, dále umožnit jejich snazší začleňování a pobyt v kolektivu MŠ. Upozornit tak na vývojové zvláštnosti dvouletých dětí oproti starším dětem, nikoliv propagovat jejich přijímání a institucionální výchovu.

K dosažení stanovených cílů byly použity dva důležité dokumenty zabývající se ranou péčí v ČR, jejichž sjednocením by mohl vzniknout požadovaný návrh na úpravu oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika. Jedná se o RVP PV (2006), který je určen pro děti

od tří do šesti let a Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984), ve kterém je obsažena metodika i pro práci s dětmi od dvou let v dřívějších jeslích.

Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984) je poslední zpracovanou metodikou pro práci s dětmi mladšími tří let v ČR. „*Cílem předškolní výchovy je zabezpečit všestranný harmonický rozvoj dětí od raného věku do šesti let v souladu s jejich věkovými možnostmi a zvláštnostmi tak, aby v šestém roce svého života byly schopné úspěšně se začlenit do soustavného vzdělávacího procesu v základní škole.*“ (Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy 1984, s. 7). Harmonický rozvoj zahrnuje oblast tělesnou, rozumovou, citovou a mravní, pracovní i estetickou, které se navzájem propojují. Každá oblast je obohacena o krátký úvod. Úkoly jsou děleny podle věku dětí a jsou řazeny od nejjednodušších po obtížnější. Podle Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy z roku 1984 má mateřská škola za úkol plnit dvě základní poslání:

1. Výchovné poslání, kde kromě osvojování kulturně hygienických návyků, základů poznatků o nejbližším okolí, rozvíjení řeči, myšlení, se uvádí i vytváření návyků společenského chování a kázně a kolektivního soužití.
2. Sociální poslání spočívá v tom, že umožňuje realizovat zásady socialistické ústavy v otázce rovnoprávnosti žen a jejich všestranného zapojení do života.

5.2 METODA PRŮZKUMU

Metoda pozorování

Pozorování spočívá ve sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména pak chování osob nebo průběhu dějů. V případě tzv. introspekce může být předmětem pozorování pozorovatel sám. Rozlišujeme tři druhy pozorování, a to podle míry záměrnosti a formalizovanosti:

- standardizované;
- polostandardizované;
- nestandardizované (tzv. volné).

Dále je možné jej třídit na terénní a laboratorní, přímé a zprostředkované, zúčastněné a nezúčastněné, systematické a nesystematické (Průcha, Walterová a Mareš, 1995).

Gavora (1996, s. 16) uvádí, že se jedná o: „*sledování činností lidí, záznam nebo popis této činnosti a její hodnocení. Předmětem pozorování jsou osoby, ale i předměty, se kterými tyto osoby pracují, a dále i prostředí, ve kterém se činnost uskutečňuje.*“

Pozorování pro praktickou část bakalářské práce probíhalo v rámci mé praxe a působení v homogenní třídě pro dvouleté až tříleté děti v MŠ. Ve třídě s naplněnou kapacitou dvaceti pěti dětí se o děti starají dvě pedagogické pracovnice bez chůvy či asistenta. Děti byly pozorovány při dopoledních i odpoledních aktivitách po celý školní rok. S rostoucím věkem tak byly patrné veškeré změny v chování i počínání dítěte. Pozorování se věnovalo nejen prostředí a atmosféře třídy, ale i samotnému zázemí, které MŠ těmto dětem poskytuje. Pozornost se upínala i na děti, jejich chování, zvládnutí různých úkonů a v neposlední řadě také na pedagogický přístup k dvouletým dětem. Takovou činnost lze označit jako zúčastněné pozorování, protože probíhá v přirozeném prostředí, kterého je pozorovatel součástí a zúčastňuje se tak každodenních situací bez narušení zkoumaných procesů. (Maňák a Švec, 2004)

Dotazníková metoda

Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny do písemné struktury. Dotazovaný na ně odpovídá písemně (Chráska, 2007).

Průcha, Walterové a Mareš (1995, s. 49) uvádí, že: „*dotazník je výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě. Objektivnost předkládaných výsledků závisí významně na formulaci otázek, výběru respondentů a způsobu zadávání dotazníků.*“

Položky v dotazníku musí být jasné a srozumitelné všem dotazovaným. Formulace otázek musí být zcela jednoznačná, neměla by připouštět chápání více způsobů a nesmí být sugestivní, tzn. napovídat, jakým způsobem má být otázka zodpovězena. Dotazník by neměl být příliš obsáhlý, měl by se zaměřovat jen na nezbytné údaje. Vždy by měl také obsahovat jasné pokyny k jeho vyplnění.

Dotazník by měl splňovat základní požadavky. K vlastnostem kvalitního dotazníku řadíme validitu, což znamená, že dotazník by měl zjišťovat pouze to, co je výzkumným záměrem. Zároveň by měl zkoumané jevy zachycovat spolehlivě a přesně, měl by být dostatečně reliabilní (Chráška, 2007).

Kvalitativní výzkum je druh pedagogického výzkumu. Průcha, Walterová a Mareš (1995, s. 107) ve své knize uvádí hlavní znaky: *„zdrojem dat jsou přirozená prostředí (např. školní třída); důraz je kladen na výklad zkoumaných jevů očima samotných aktérů; produktem je detailní popis často jednotlivých případů; metody jsou přejímány z etnografie, sociologie aj.“*

Položky dotazníku

- Za jakých podmínek jsou dvouleté děti přijímány do Vaší MŠ? Kdo kritéria stanovil?
- Do jaké třídy jsou dvouleté děti ve Vaší MŠ umisťovány (homogenní/heterogenní)? Jaké výhody/nevýhody v tomto vnímáte?
- Jakým způsobem probíhá začleňování dvouletých dětí do kolektivu? (uveďte prosím, zda se jedná o třídu homogenní/heterogenní)
- Je potřeba speciální či individuální péče? Pokud ne, odůvodněte svou odpověď. Pokud ano, jaké a v jaké oblasti nejvíce?
- Jsou dle Vašeho názoru oblasti RVP PV vyhovující s ohledem na požadavek umisťování dvouletých dětí do MŠ? Pokud ano, odůvodněte svou odpověď. Pokud ne, které oblasti a jakým způsobem by měly být upraveny?
- Jaké úpravy a změny RVP PV by dle Vašeho názoru mohly dopomoci k lepšímu začleňování a adaptaci dvouletých dětí do systému předškolního vzdělávání?

5.3 ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Z celkových dvaceti rozeslaných dotazníků lze pro analýzu použít pouze šestnáct z nich z důvodu nedostačujících odpovědí na některé otázky. Jak již bylo uvedeno výše, dotazník

slouží jako náhrada strukturovaného rozhovoru, tudíž je možné pro vyhodnocování použít pouze odpovědi s patřičným vysvětlením a komentářem, nikoliv jednoslovné odpovědi „ano“ nebo „ne“.

Otázka č. 1: Za jakých podmínek jsou dvouleté děti přijímány do Vaší MŠ? Kdo kritéria stanovil?

První otázka v dotazníku si klade za cíl porovnat podmínky přijímání dvouletých dětí do různých MŠ. Druhá část otázky směřuje ke zjištění, kdo podmínky stanovuje a zda má na určování a vymýšlení kritérií možnost podílení se i pedagogický sbor.

U šesti respondentů bylo zaznamenáno, že v jejich MŠ nejsou stanovena žádná speciální kritéria pro přijímání dvouletých dětí. Děti jsou tak přijímány především na základě volné kapacity (na doplnění kapacity) MŠ v daném školním roce nebo místa trvalého pobytu. Respondent č. 4 uvádí, že: *„přijímány jsou dvouleté děti ze spádových i nespádových obcí (existenční hledisko).“*

Nejčastěji se opakující odpovědi směřovaly především k zvládnání základních hygienických návyků. Tato odpověď se objevila u osmi respondentů, kteří uvedli, že dítě musí být bez plen. Respondent č. 11 však upozorňuje: *„měly by být bez plen, skutečnost je pak jiná.“* Respondent č. 12 uvádí: *„u nás je zatím hlavní kritérium, aby bylo dítě bez plen.“* Jeden z respondentů také uvádí, že dítě se nesmí pomočovat.

Tři respondenti dále zmiňují, že by dítě mělo vykazovat určitou míru samostatnosti v oblasti sebeobsluhy během jídla. Dítě by se mělo zvládnout samo najíst alespoň lžičkou a napít z hrnečku, nikoliv z lahvičky. Ve třech odpovědích je také zmíněno, že dítě by se mělo obejít bez dudlíku.

Někteří ve své odpovědi také uvádí, že dítě by se mělo alespoň snažit o určitou samostatnost, a to zejména během oblékání. V jedné odpovědi bylo zaznamenáno, že ředitelka MŠ stanovila, aby dítě zvládalo i chůzi do schodů. Ve dvou případech se také uvádí, že dítě by před nástupem do MŠ mělo zvládat odloučení od matky, avšak upozorňují na to, že skutečnost bývá většinou jiná. Jedna z odpovědí obsahuje také podmínku, že by si dítě mělo zvládnout říct nebo alespoň ukázat, co potřebuje.

Odpovědi na otázku ohledně toho, kdo stanovuje kritéria pro přijímání dvouletých dětí do MŠ, jsou ve většině případů stejné. Podmínky stanovuje ředitelka MŠ, případně vedení

školy společně s vedoucí učitelkou pro MŠ bez možnosti podílení se na jejich vymýšlení. Pouze jeden respondent ve své odpovědi uvedl, že kritéria jsou tvořena společně s celým pedagogickým sborem.

Otázka č. 2: Do jaké třídy jsou dvouleté děti ve Vaší MŠ umísťovány (homogenní/heterogenní)? Jaké výhody/nevýhody v tomto vnímáte?

Tato otázka byla položena především kvůli zjištění, zda je v umísťování dětí do homogenních či heterogenních tříd nějaký rozdíl. Zda je pro děti vhodnější zařazování do kolektivu starších dětí, a to nejen vzhledem k snazší a rychlejší adaptaci, nebo jistá „separace“ ve skupině jedné věkové kategorie.

V pěti případech respondenti uvádí, že děti jsou umísťovány do homogenních tříd. Tři z nich se shodují, že největší výhodou je snížení počtu dětí ve třídě. Respondent č. 14 dále jako výhodu vnímá možnost pomalejšího tempa: *„žádné další dítě tím neomezujeme nebo nebrzdíme.“*

Do heterogenních tříd jsou děti zařazovány u devíti respondentů. V tomto případě se čtyři shodují, že děti se rychleji osamostatňují, činnosti okoukávají od starších dětí. Větší míru samostatnosti pak také vykazují i starší děti, a to především z toho důvodu, že učitelky musí svou pozornost více věnovat těm mladším. Jeden respondent uvádí, že i přesto, že jsou děti umísťovány do heterogenní skupiny, dvouletých dětí mají málo, a tak mají možnost větší individuality. Respondent č. 4 ve své odpovědi uvádí, že v zařazování dětí do heterogenních skupin vnímá společně se svou kolegyňou pouze nevýhody: *„téměř žádný čas na starší děti.“* Respondent č. 7 naopak zmiňuje, že výhody nebo nevýhody v umísťování dvouletých dětí do heterogenních tříd nevnímá. Svou odpověď komentuje slovy: *„je to stejné.“*

Pouze v jednom případě bylo zaznamenáno, že děti jsou umísťovány do homogenní i heterogenní skupiny, záleží na počtu celkově přijatých dětí. Dále také byla uvedena odpověď, že děti jsou rozděleny do tříd na mladší a předškolní.

Otázka č. 3: Jakým způsobem probíhá začleňování dvouletých dětí do kolektivu? (uveďte prosím, zda se jedná o třídu homogenní/heterogenní)

Třetí otázka se zabývá adaptací dvouletých dětí do kolektivu MŠ. Období adaptace je náročným, avšak velmi důležitým obdobím pro získávání nových vztahů, a to nejen mezi

děťmi, ale zejména pak k utváření vazeb mezi dětmi a pedagogy. Otázka si tak klade za cíl zjistit, zda je nutné upravovat i podmínky začleňování vzhledem k dvouletým dětem a stanovit tak speciální pravidla pro učitele, kteří mají tyto děti v péči.

Do homogenních tříd jsou děti začleňovány pozvolna, delším a pomalejším tempem, především za pomoci rodičů, kteří mají možnost po určitou dobu s dítětem trávit čas ve třídě. V tomto se shodují všichni respondenti, kteří uvedli, že děti jsou v jejich MŠ zařazovány do homogenních skupin. Respondent č. 11 dodává, že: *„v září jsou si všechny děti rovny.“* Respondent č. 1 uvádí: *„začleňování do kolektivu je delší a náročnější proces, ale záleží na dítěti, zda již navštěvovalo nějaká zařízení, dětské skupiny nebo se setkávalo s dětmi.“*

V případě třídy heterogenní dochází k začleňování dvouletých dětí především za pomoci starších dětí, které učitelkám často s jejich péčí rády pomáhají. Většina respondentů uvádí, že adaptace menších dětí do kolektivu heterogenní třídy probíhá naprosto stejně jako u dětí starších zejména formou her a činností s ostatními dětmi a společných aktivit a rozhovorů v ranním kruhu. Veškeré aktivity nejsou dětem nuceny, nýbrž nabízeny pozvolnějším tempem. Jeden respondent dokonce uvádí, že dvouleté děti mnohdy zpočátku ani nejeví zájem o společnou interakci s ostatními dětmi, hrají si sami.

Otázka č. 4: Je potřeba speciální či individuální péče? Pokud ne, odůvodněte svou odpověď. Pokud ano, jaké a v jaké oblasti nejvíce?

Čtvrtá otázka v dotazníku si klade za cíl zjistit, zda je třeba dvouletým dětem věnovat míru speciální či individuální péče v rámci vzdělávání v MŠ, případně v jaké oblasti či oblastech je třeba tuto péči dětem věnovat.

Z dotazníkového šetření jasně vyplývá, že ano. Tuto odpověď uvádí šestnáct respondentů. Z uvedených odpovědí je také zřejmé, že je třeba se dětem věnovat nejvíce v oblasti sebeobsluhy, zejména pak během hygieny a jídla. Respondent č. 1 navíc uvádí, že: *„základem je děti naučit základním návykům, které často z domova nemají naučené.“* Ve spojení s touto souvislostí uvádí také respondent č. 11, že mnohdy až v průběhu docházení do MŠ se zjistí, na jaké sebeobslužné úrovni dítě vlastně ve skutečnosti je. V takovém případě bohužel již pedagog nemá mnoho kompetencí, jakým způsobem

situaci řešit, a pokud není přítomna chůva či asistent je důležité, aby i pro takové případy byla navíc stanovená jasná pravidla a podmínky docházení dvouletých dětí do MŠ.

Ve dvou případech respondenti zmiňují potřebu vyšší a citlivější péče během prvotní adaptace na prostředí MŠ a následného zapojování se do kolektivu ostatních dětí. Respondent č. 13 upozorňuje: „*zatím mají svou hru, nedokážou si hrát společně.*“

V několika odpovědích se objevuje také zmínka o individuální potřebě odpočinku. Dvouleté děti se mnohdy rychleji unaví, potřebují dříve odpočívat, tedy i časněji obědovat, což v rámci heterogenních tříd není vždy zcela možné. V souvislosti se zmiňovanou potřebou odpočinku respondent č. 10 také dodává, že: „*usínají u jídla, nevydrží chodit na vycházky.*“

Jeden z respondentů ve své odpovědi naopak uvádí, že: „*záleží na dítěti. Některé dvouleté může být daleko šikovnější a samostatnější než tří či čtyřleté.*“ Stejný respondent také dodává, že potřeba individuálního přístupu je u každého dítěte, zejména pak u těch dětí, které do MŠ přichází nově.

U dvou respondentů je uvedena také zvýšená potřeba speciální či individuální pomoci v oblasti komunikace a dorozumívání se, jeden z nich navíc zmiňuje, že dvouleté děti nemají pud sebezáchovy, proto je třeba dbát i na individuální péči a zvýšenou pozornost v oblasti bezpečnosti.

Otázka č. 5: Jsou dle Vašeho názoru oblasti RVP PV vyhovující s ohledem na požadavek umístování dvouletých dětí do MŠ? Pokud ano, odůvodněte svou odpověď. Pokud ne, které oblasti a jakým způsobem by měly být upraveny?

Vzhledem k cílům a záměrům celé práce je na místě i otázka zaměřující se právě na oblast RVP PV. Cílem této otázky je zjistit, jak učitelé pohlíží na současné znění RVP PV vzhledem k požadavku na umístování dvouletých dětí do MŠ. Druhá část otázky se pak věnuje konkrétním oblastem RVP PV, které by dle mínění pedagogů bylo dobré upravit, aby odpovídaly vývojovým specifikům a potřebám dvouletých dětí.

Šest dotazovaných zastává názor, že současné RVP PV je uspořádáno v souladu s péčí a vzděláváním dvouletých dětí v MŠ. Odpovědi na obhajobu svého názoru se různí. Respondent č. 8 uvádí, že: „*je to tak obecně napsané, že se dá aplikovat i na takto malé děti.*“ Respondent č. 16 odpovídá slovy, že: „*RVP PV je transformovatelné do různých*

věkových skupin.“ Podle respondenta č. 12 se dá z RVP PV dobře vycházet, učitelka s ním však musí umět pracovat a činnosti upravovat a přizpůsobovat potřebám dětí. Respondent č. 15 tvrdí, že z RVP PV vychází vždy, činnosti a aktivity si pak následně v MŠ upravují tak, aby vyhovovaly dětem různých věkových kategorií. A podle respondenta č. 3 jsou oblasti RVP PV v pořádku, ovšem objem jejich realizace je již těžší.

Deset zbývajících respondentů ve své odpovědi nesouhlasí se zněním současného RVP PV vzhledem k požadavku na vzdělávání dvouletých dětí v MŠ. Někteří respondenti uvádí, že RVP PV není k dvouletým dětem uspořádáno v žádné z oblastí a ty by se tak měly všechny upravit. Jeden z nich navíc zmiňuje, že dvouleté dítě potřebuje více péče oproti ostatním dětem, nikoliv se vzdělávat dle RVP PV. Jeden z dotazovaných odpovídá: *„přijde mi, že to psal člověk, který ani dvouleté dítě neviděl, natož aby s ním pracoval.“*

Podle respondenta č. 13 by byla vhodná úprava v rámci celkového vývoje dvouletých dětí, zejména pak s ohledem na zvýšenou potřebu odpočinku, samostatnost a spolupráci v kolektivu. Respondent č. 2 si myslí, že by měla být rozšířena nabídka cílů, vzdělávací nabídka i kategorie očekávaných výstupů. Svůj názor však doplňuje: *„je to dokument, který upravuje to, co má dítě umět na konci předškolního vzdělávání. Jak k tomu učitelé děti dovedou za celou jejich docházku, si už upraví se svých ŠVP a TVP.“*

V dalších odpovědích pak převládá názor, že je nutné upravit spíše celkovou organizaci školek a tříd. Snížit počet dětí ve třídě a navýšit personál. Do každé třídy umístit povinně alespoň jednu chůvu či asistenta. Zohlednit potřeby dětí a upravit tak denní režim (kratší činnosti, delší odpočinek). Respondent č. 5 svou odpověď uzavírá slovy: *„pokud chtějí rodiče umístit dítě do školky, mělo by být podmínkou zaměstnání obou rodičů.“*

Otázka č. 6: Jaké úpravy a změny RVP PV by dle Vašeho názoru mohly dopomoci k lepšímu začleňování a adaptaci dvouletých dětí do systému předškolního vzdělávání?

Poslední otázka z dotazníkového šetření měla za úkol přinést konkrétní nápady a návrhy na změny současného RVP PV s ohledem na přímé zkušenosti pedagogů. Odpověď na tuto otázku však v závěru lze vyčíst již z předchozích odpovědí na otázku č. 5. Z tohoto důvodu zřejmě většina tázaných svou odpověď rozvedla i do jiných oblastí a zaměřila se tak i na návrhy k úpravám jiných sfér.

Všichni dotazovaní se ve svých odpovědích shodují. Dle jejich názoru největší problém nespočívá v upořádání RVP PV, nýbrž o úpravu a změnu v celé oblasti personalistiky a financování. Podle většiny respondentů se školky v současné době potýkají se špatnými finančními podmínkami od státu, což zapříčiňuje nevyhovující a slabé personální zajištění. Takto malé děti by měly být přijímány výhradně do homogenních tříd s chůvou či asistentem a patřičným zařízením a vybavením. Vhodná by byla i úprava docházky dvouletých dětí do MŠ a celková organizace režimu dne. Respondent č. 3 zároveň dodává, že: *„adaptace a socializace dětí záleží na přístupu školky a učitelek.“*

6 NÁVRH NA ÚPRAVU RVP PV

V dnešních dnech spousta pedagogů zaujímá na problematiku zařazování dvouletých dětí do mateřských škol negativní postoj. Ten odůvodňují zejména nedostačujícím personálním zajištěním tříd a financováním vzdělávání od státu. Jedním z důvodů je i nevyhovující uzpůsobení oblastí RVP PV, zejména pak vzdělávací nabídka vzhledem ke vzdělávání dvouletých dětí.

Návrh na úpravu RVP PV tak, aby jej bylo možné využívat i pro plánování činností a aktivit pro dvouleté děti je průnikem dvou stěžejních dokumentů zabývajících se činnostmi a vzděláváním dětí raného věku. Prvním dokumentem je RVP PV (2006) ve stávajícím znění, jehož dílčí vzdělávací cíle a vzdělávací nabídka jsou spíše obecného charakteru. Druhým užitým dokumentem je Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (1984), který je další verzí dokumentu vydaného již v roce 1978. Dílčí úkoly v tomto dokumentu jsou oproti znění RVP PV více konkrétní.

Vzhledem k zaměření byly do práce vybrány a použity dílčí úkoly z Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy navržené pro děti od dvou do tří let. Tyto dílčí úkoly jsou dále rozděleny na úkoly pro učitelku, tzv. dlouhodobé požadavky a úkoly pro děti, tzv. cílové požadavky (úroveň, které by dítě mělo v určitém věku dosáhnout), což odpovídá kategoriím s názvy dílčí vzdělávací cíle a vzdělávací nabídka z RVP PV.

Dílčí vzdělávací cíle a vzdělávací nabídka byly převzaty z původního znění RVP PV. Konkrétní vzdělávací cíle a vzdělávací nabídku doplňují dílčí úkoly z Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy, které k nim byly přiřazeny v upravené formě. Některé z dílčích cílů by bylo možné použít u více popsaných kategorií najednou, avšak kvůli přehlednosti celého dokumentu jsou v návrhu uvedeny pouze jednou. Očekávané výstupy a jejich zaměření na dovednosti předškolního dítěte byly kompletně upraveny vzhledem k věkové kategorii dětí do tří let věku. Do očekávaných výstupů jsou připojeny některé poznatky z oblasti vývojové psychologie, které zpracovává teoretická část bakalářské práce.

U každé vzdělávací oblasti RVP PV jsou uvedeny dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže). Úryvky pozměněné nebo převzaté z jiných zdrojů než je RVP PV jsou graficky odlišeny od zbylého textu

kurzívou. Není možné rozvíjet u dvouletých dětí všechny kompetence stejně jako u dětí předškolních, z tohoto důvodu nejsou dodatky u položek doplněny rovnoměrně.

RVP PV se snaží přizpůsobit vzdělávacím trendům, v čemž původní Program výchovy pro jesle a mateřské školy není dostačující. Je tak vhodné na něj navázat, ale s jiným, vhodnějším obsahem. Pro prvotní návrh úpravy RVP PV však může být využit. V návrhu úpravy RVP PV vzhledem k požadavku na umístování dvouletých dětí byla záměrně vynechána úprava rizik (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů učitele). Tato oblast by vyžadovala další rozsáhlé zkoumání, které do bakalářské práce nebylo zařazeno, tedy nebylo vhodné je v návrhu uvádět.

Kapitola se zaměřuje na cílové kategorie obou jmenovaných dokumentů, na jejichž základě dochází k návrhu úprav dvou oblastí RVP PV.

Do celého znění upraveného dokumentu je možno nahlédnout v přílohách bakalářské práce.

6.1 ÚPRAVA OBLASTI DÍTĚ A JEHO TĚLO

Kategorie „Dílčí vzdělávací cíle“ byla obohacena o položky zaměřující se především na rozvoj samostatnosti dětí při manipulaci s předměty, zejména pak na rozvoj samostatnosti u sebeobslužných činností v oblasti jídla (jedení lžičkou, pití z hrnečku, udržování čistoty jídelního místa, atd.), hygieny (dodržování základních hygienických návyků) a oblékání (samostatné svlékání a oblékání jednoduchých částí oděvu, obutí a vyzutí, atd.). Z analýzy dotazníkového šetření uvedeného výše jasně vyplývá, že právě v tomto ohledu mají dvouleté děti největší mezery v porovnání se staršími dětmi. Učitelé jsou pak nuceni jim věnovat více pozornosti a času, který by mohl být využit jiným způsobem a produktivněji vzhledem ke vzdělávání.

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- podpora přirozené snahy k pohybu
- rozvoj samostatnosti při manipulaci s hračkami a předměty
- rozvoj samostatnosti u sebeobslužných činností (jídlo - uklízet po sobě, jíst lžící, pít z hrnečku, neznečišťovat svévolně stůl, nesahat rukou do jídla; hygiena - umýt

si a osušit ruce, samostatně si dojít na záchod, samostatně použít kapesník; oblékání - samostatně si svléknout a obléknout některé části oděvu (kalhoty, ponožky), samostatně se vyzout a obout, uklízet oblečení na vyhrazené místo)

Vzhledem k tomu, že dítě ve dvou letech ještě není tak obratné v oblasti pohybu a jeho koordinace, byly některé stávající položky z kategorie „Vzdělávací nabídka“ přizpůsobeny schopnostem a dovednostem, které jsou zmiňovány v teoretické části práce. Dvouleté dítě potřebuje některé činnosti zjednodušit. Nabídka je dále rozšířena o činnosti, které je dvouleté dítě schopno zvládnout a nejsou pro něj závadné i ze zdravotního hlediska. Dítě samo o sobě totiž ještě nemá vytvořený pud sebezáchovy, je tedy dobré jej v aktivitách podporovat a rozvíjet.

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- lokomoční pohybové činnosti vedoucí ke zdokonalování chůze (chůze v tempu; slalom, překračování nízkých překážek); chůze po schodech; běhu (běh na smluvený signál); skoků a poskoků (přeskakování, skákání snožmo, skoky ve dřepu, skoky z nohy na nohu, skákání na měkkou podložku)
- manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji, náčiním (natahování se pro různé předměty; přelézání, podlézání a lezení na žebřík/žebřiny s oporou), materiálem; činnosti seznamující děti s věcmi, které je obklopují a jejich praktickým používáním)
- jednoduché míčové hry (podávání a házení lehkých předmětů; předávání míčků z ruky do ruky, hody míčem o zeď/zem, házení kroužků a míčků do koše); posílání předmětů
- jednoduchá gymnastika (válení sudů; kolébka; chůze po kladině; výstup na překážku a sestup z překážky; houpání na laně)
- stavění složitějších a členitějších staveb z různého materiálu podle předlohy i podle vlastní fantazie; hra a seznamování se s různým materiálem (písek, voda, tráva, listí, dřívka, kameny, plastelína, papír, skládání, nalepování, korálky)

- zdravotně zaměřené činnosti a cvičení (předklon a záklon hlavy, otáčení hlavy za hračkou, jízda na kole v lehu na zádech, prohýbání páteře ve vzporu klečmo, protahování paží, krčení, protřepávání, pérování v kolenou)
- hudební a hudebně pohybové hry a činnosti (jednoduché rytmické pohyby paží, nohou, tleskání, podupy, kroky a poskoky na místě i z místa; taneční improvizace; jednoduché tanečky; cval vpřed; hra na dětské (popř. Orffovy) hudební nástroje; rozvíjení sluchové citlivosti na zvucích hudební i nehudební povahy; poznávání některých hudebních nástrojů (i podle zvuku); poznávání rozdílů ve výšce a síle tónů; poznávání písní podle melodie; zpěv písní malého rozsahu; spojování zpěvu s rytmickým doprovodem; jednoduché pohybové hry)
- příležitosti a činnosti vedoucí k uvědomění si potřeby ochrany zdraví, osobního bezpečí a vytváření zdravých životních návyků

Položky v kategorii „Očekávané výstupy“ se zaměřují zejména na sebeobslužné dovednosti, ve kterých mají děti ve věku dvou let největší nedostatky, a kterých by dvouleté dítě mělo na konci prvního roku předškolní docházky dosáhnout. Kategorie je proto upravena vzhledem k informacím z teoretické části, která seznamuje s vývojovými specifiky dvouletého dítěte.

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- chodit po schodech nahoru i dolů bez pomoci (střídání nohou)
- překonávání vzdálenosti skokem, skákání na místě, skákání snožmo z malé výšky
- jezdit na tříkolce
- udržet rovnováhu na jedné noze
- házet míč vrchem, chytit míč do nastavených rukou, kopat do míče
- navlékat korálky
- uchopit tužku mezi ukazovák, prostředník a palec (tzv. úchop špetkou)
- kreslit vodorovné, svislé i kruhové čáry
- jíst lžící, pít z hrnku

- převléknout se (rozepínat a zapínat velké knoflíky a zipy)
- zvládat tělesnou čistotu a projevit samostatnost (použít toaletu, umýt si a osušit ruce)
- pojmenovat viditelné části těla

6.2 ÚPRAVA OBLASTI DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Jazyk a řeč

Vzhledem k tomu, že komunikační schopnosti dítěte jsou ve dvou letech teprve na počátku svého rozvoje a řeč bývá často ještě těžko srozumitelná, nelze u dvouletého dítěte rozvíjet samostatný řečový projev. Jak již bylo v teoretické části zmíněno, dítě slova krátí a komolí, stejně tak jako u jednoduchých vět, u kterých neřeší slovosled. Proto je důležité volit činnosti rozšiřující slovní zásobu.

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- rozvoj srozumitelného řečového projevu i ve víceslovných větách (rozšiřování slovní zásoby)

Položky z kategorie „Vzdělávací nabídka“ byly obohaceny zejména o činnosti rozvíjející komunikační a řečové dovednosti, které (stejně jako dovednosti sebeobslužné) jsou důležité pro pobyt v MŠ (dorozumívání s pedagogy, ostatními pracovníky MŠ a dětmi) a vzdělávání. Důležité je, aby dítě rozumělo požadavkům, a to nejen učitele, který tak může dítě dále rozvíjet. Dále se naučilo užívat verbální komunikaci místo gest. Nelze po dítěti požadovat přednes či recitaci. Na místě je volit spíše krátká říkadla, které bude schopno si zapamatovat (nejlépe za pomoci rytmizace a jednoduchého pohybu.)

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- podpora porozumění hovorové řeči, činnosti vedoucí ke gramatické správnosti, zřetelnosti, přiměřenosti obsahu, tónu a tempu řeči (sdělování svých přání, řečový projev v rozmanitých situacích, individuální konverzace)

- činnosti vedoucí k užívání slovní komunikace (použití jednoduchých vět)
- poslech přiměřeně jednoduchých čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů, porozumění jednoduchému vyprávění ilustrovanému obrázkou
- vyprávění o tom, co dítě vidí kolem sebe, o svých zážitcích (co dítě slyšelo nebo co zhlédlo); reprodukce krátké pohádky
- reprodukce krátkých říkanek

Očekávané výstupy opět vychází z poznatků teoretické části. Zaměřují se na to, co by dítě mělo ve třech letech zvládnout vzhledem k tomu, jaké činnosti byly dítěti nabídnuty. Pro práci pedagoga je důležité, aby dítě bylo schopno se s ním dorozumět (př. ke zjištění, co dítě trápí; pro rozvíjení paměti, představivosti a fantazie, atd.)

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- rozlišit slova, která znějí podobně
- rozlišit jednotné a množné číslo
- ukázat na známé předměty a pojmenovat je
- mluvit o nepřítomných lidech či předmětech a o tom, co dělají druzí
- recitovat krátké říkanky a básničky, zpívat jednoduché písničky
- tvořit věty minimálně o třech slovech
- vyjadřovat svá přání
- správně odpovídat na jednoduché otázky
- komentovat vyprávěné příběhy
- vyprávět jednoduchý příběh
-

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

V kategorii „Dílčí vzdělávací cíle“ došlo u podoblasti „Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace“ celkově k nejmenším úpravám.

Jde pouze o doplnění stávajícího znění o činnosti, které dále podporují rozvoj myšlenkových operací, a dítě je zvládne již ve dvou letech.

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- slovní označování toho, co dítě vidí na obrázku
- rozvoj paměti, představivosti, myšlení - třídění, srovnávání, stavění; udržování potřebného sledu činností a chápání jejich souvislostí v napodobivé hře

Vzdělávací nabídka není obohacena o žádnou novou položku. Stávající položky byly v některých případech pouze upraveny a doplněny o lepší formulaci vzhledem k dvouletým dětem. Pokud dítě ještě nezvládá smysluplně komunikovat, nelze s ním vést rozhovor. Dítě ve věku dvou let také nerozeznává tvary a materiály a určí případně pouze základní barvy, stejně tak jako písmena nebo číslice. V prostoru a rovině se neorientuje, proto je nutno s tímto teprve seznámit.

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- přímé pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte
- záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, dotek, chuť, vůně, zvuky), jejich charakteristických znaků a funkcí
- hry a činnosti zaměřené ke cvičení různých forem paměti (mechanické a logické, obrazné a pojmové) i při běžných činnostech a během hry
- činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (značky, symboly, obrazce)
- hry a praktické úkony seznamující s orientací v prostoru i v rovině
- činnosti zaměřené k seznamování se s elementárními číselnými a matematickými pojmy (základní geometrické tvary, množství apod.)

Očekávané výstupy opět vychází z poznatků uvedených v teoretické části. Dítě by mělo zvládnout používat svou představivost a fantazii a promítnout ji i do hry, dále zařazovat

hru realistickou. Není důležité, zda dítě zvládne již určit předměty a základní geometrické tvary, ale jestli dokáže vnímat a pozná alespoň rozdíly mezi nimi (tvar, barva, velikost).

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- porovnávat tvar a velikost předmětů
- chápat rozdíly mezi jednotlivými geometrickými tvary
- třídít předměty podle jednoho logického kritéria
- rozlišovat v množině maximálně 4 prvků
- pojmenovat a rozlišit základní barvy
- porozumět pojmu času a trvání (užívání příslovečných určení času)
- promítat představivost a fantazii do hry
- používat předměty symbolicky
- formulovat svou představu hry, hrát si realisticky (př. krmení panenky, nakládání auta, atd.)

Sebepojetí, city a vůle

Dítě v batolecím věku stále silně tíhne k matce. Při odloučení propuká v pláč (separační reakce). Dítě proto potřebuje pocit jistoty, aby bylo schopné pozvolna rozšiřovat sociální vztahy. Dílčí vzdělávací cíle byly dále rozšířeny o položky zaměřující se na rozvoj sebeuvědomění, snahy soustředit se a dokončit i ty činnosti, které ho plně nezaujaly.

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- rozvoj pocitů jistoty, sebevědomí; vytváření podmínek pro rozvoj aktivity a samostatného projevu
- rozvoj vlastností dítěte při běžných činnostech i během hry
- rozvoj poznatků a zkušeností (poskytovat nápadné a citově přitažlivé poučení; utvářet počátky mravního vědomí)
- rozvoj pocitu samostatnosti a snahy dosáhnout určitého cíle (dokončení hry)

- rozvoj vytrvalosti, snahy napodobit a dokončit činnost
- rozvoj prvků cílevědomosti ve hře
- činnosti předcházející pocitům strachu a vedoucí k jejich překonání
- posilování soustředěnosti na určitou činnost
- rozvoj pocitu uspokojení z dokončení a výsledků vlastní činnosti

Vzdělávací nabídka byla rozšířena pouze o dvě položky, které se však jeví jako kritické pro další sociální a emocionální rozvoj. U batolete je důležité rozvíjet samostatnost, a to ve všech oblastech, proto je vhodné u dítěte podpořit i samostatný výběr hry. Ta je prozatím tápavá, spíše je formě objevování vlastností předmětů a experimentování s nimi. Vzhledem k tomu, že dvouleté dítě často jedná zkratovitě, na místě je i rozvoj sebeovládání a kontroly emocí, zejména těch negativních.

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- činnosti vedoucí k samostatnější volbě námětu hry
- činnosti vedoucí k rozvoji projevovalání citů (zvláště kladných), sebekontroly a sebeovládání (zvláště emocí záporných, např. hněvu, zlosti, úzkosti apod.)

Je důležité dosáhnout toho, aby dvouleté dítě po prvním roce předškolní docházky bylo již schopné odpoutat se od paralelní hry a více se zapojovat do činností a her k ostatním dětem a neubližovat jim. Ve dvou letech se u dítěte rozvíjí sebeuvědomování, ve třech letech by dítě již mělo být schopno své vlastní identifikace.

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- naslouchat ostatním
- zapojovat se do hry s ostatními dětmi a skupinových činností
- projevit soucit a náklonnost k ostatním dětem
- mluvit o sobě v první osobě
- identifikovat samo sebe (jméno, pohlaví, značka)

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na vypracování návrhu úprav RVP PV vzhledem k současné problematice zařazování dvouletých dětí do mateřských škol. Cílem teoretické části byla specifikace vývojových potřeb a zvláštností dvouletého dítěte z pohledu vývojové psychologie. Dále pak rozbor RVP PV, jeho požadavků a podmínek pro předškolní vzdělávání dětí od dvou let.

Praktická část práce zvolna navazuje na poznatky získané v teoretické části. Opírá se o zjištěná vývojová specifika dvouletého dítěte a vyplněné dotazníky rozeslané dvaceti vybraným pedagogům, z nichž bylo pro vhodnost možné použít pouze šestnáct. Cílem této části bylo navrzení úpravy oblastí Dítě a jeho tělo a Dítě a jeho psychika z RVP PV vzhledem k požadavku na umístování dvouletých dětí do MŠ. Do návrhu úpravy oblastí byly promítnuty nejen informace získané rozbohem odborné literatury v teoretické části, ale i poznatky z vyhodnocených dotazníků v části praktické. Tento návrh není možné použít jako ideální dokument pro práci s dvouletými dětmi. Bylo by vhodné jej dále rozšířit o výčet rizik, na která je třeba brát ohledy při práci s dětmi ve dvou letech věku. Před konečnou úpravou RVP PV k dvouletým dětem by zřejmě bylo také třeba provést další, rozsáhlejší výzkum, jehož součástí by mohlo být např. testování těchto rizik a činností vhodných pro dvouleté děti, o které by byl RVP PV následně obohacen.

Děti mladší tří let v současné době již mateřské školy navštěvují, česká společnost však ještě není tomuto trendu nakloněna a přistupuje k němu spíše negativně. Aby bylo možné tyto děti vzdělávat, musí odpovídat i podmínky pro vzdělávání, které zatím nebyly podrobněji specifikovány.

Stanovených cílů v první kapitole bakalářské práce bylo v jejím průběhu dosaženo. Nejobtížnější částí bylo splnit právě hlavní cíl celé práce, a to navrzení úpravy RVP PV. Výsledky a informace získané z praktické části by mohly v budoucnu přispět k vytvoření metodiky pro práci s dvouletými dětmi v mateřské škole. Děti mladší tří let bude možné běžně zařazovat, jsou však nutné legislativní úpravy a opatření, která zajistí zachování kvality předškolního vzdělávání pro děti všech věkových kategorií. Nejde jen o budoucnost našich dětí, ale i celé společnosti.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou zařazení dvouletých dětí do mateřských škol a je rozdělena do dvou částí. Teoretická část poukazuje na specifika dvouletého dítěte z pohledu vývojové psychologie. Další kapitola se zaměřuje na rozbor RVP PV a jeho požadavků pro předškolní vzdělávání. Závěr teoretické části se věnuje rozboru podmínek předškolního vzdělávání pro dvouleté děti.

Praktická část se zabývá návrhem úpravy dvou oblastí RVP PV, který vznikl především díky poznatkům získaným v teoretické části práce a propojením dvou dokumentů, z nichž lze při úpravě vycházet. Pro doplnění informací byla použita metoda dotazníku, který byl rozeslán dvaceti pedagogům se zkušenostmi s dvouletými dětmi v mateřské škole.

KLÍČOVÁ SLOVA

dvouleté děti, mateřská škola, podmínky vzdělávání, předškolní vzdělávání, RVP PV

SUMMARY

This bachelor's thesis deals with the issue of incorporating two-year-old children in preschools and it's dividend into two parts. The theoretical part advent to specifics of two-year old children from the perspective of developmental psychology. The next charter directs at analyse of the Framework Educational Programme for Pre-school Education and its claims of pre-school education. The end of theoretical part is dedicate to analyse conditions of pre-school education for two-year old children.

The practical part deals with the proposal of modifications for the Framework Educational Programme for Pre-school Education which was founded on the information gained in the theoretical part and interconnection of two documents on which the modifications can be based. The method of questionnaire was applied for supplementing information which was sent to twenty teachers who have experiences with two-year-old children in kindergarten.

KEYWORDS

two-year-old children, kindergarten, conditions of education, pre-school education, Framework Educational Programme for Pre-school Education

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.
2. BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.
3. GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JŮVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-x.
4. HORÁK, František. *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu*. Praha 1989: SPN. Učební texty vysokých škol.
5. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
6. Informacni material ke vzdelavani deti od 2 do 3 let web2.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 10.06.2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39798/>
7. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
8. LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie: s úvodem do vývojové neurofyziologie*. V Praze: H & H, 1998. ISBN 80-86180-03-4.
9. LAZZARI, Simona. *Vývoj dítěte v 1.-3. roce*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3734-8.
10. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-078-6.
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
12. *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*. Praha: SPN, 1984. 14-648-84.
13. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
14. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání od 1. února 2017, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 07.06.2018]. Dostupné

- z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1>.
15. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-078-0.
 16. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-.
 17. KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-270-7.
 18. SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.
 19. ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
 20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

PŘÍLOHY*PŘÍLOHA Č. 1 – DOTAZNÍK*

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času k vyplnění následujícího dotazníku k mé bakalářské práci zaměřené na úpravu RVP PV vzhledem k požadavku na umístování dvouletých dětí do systému předškolního vzdělávání.

Jmenuji se Barbora Henzlová a jsem studentkou posledního ročníku bakalářského studia na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, oboru Učitelství pro mateřské školy. Tímto bych chtěla požádat Vás, paní učitelky, které máte zkušenosti s dvouletými dětmi v mateřské škole, o vyplnění krátkého dotazníku, jehož prostřednictvím provádím průzkum k praktické části práce. Cílem práce je návrh na úpravu oblasti RVP PV. Data a informace získané z Vámi vyplněného dotazníku mi umožní zhodnotit, ke kterým oblastem RVP PV by bylo vhodné vypracovat návrh na úpravu. Dotazník má šest otevřených otázek, je anonymní a bude použit pouze k tomuto výzkumu.

Předem Vám velice děkuji za věnovaný čas a vyplnění.

- 1) Za jakých podmínek jsou dvouleté děti přijímány do Vaší MŠ? Kdo kritéria stanovil?
- 2) Do jaké třídy jsou dvouleté děti ve Vaší MŠ umístovány (homogenní/heterogenní)? Jaké výhody/nevýhody v tomto vnímáte?
- 3) Jakým způsobem probíhá začleňování dvouletých dětí do kolektivu? (uveďte prosím, zda se jedná o třídu homogenní/heterogenní)
- 4) Je potřeba speciální či individuální péče? Pokud ne, odůvodněte svou odpověď. Pokud ano, jaké a v jaké oblasti nejvíce?
- 5) Jsou dle Vašeho názoru oblasti RVP PV vyhovující s ohledem na požadavek umístování dvouletých dětí do MŠ? Pokud ano, odůvodněte svou odpověď. Pokud ne, které oblasti a jakým způsobem by měly být upraveny?

- 6) Jaké úpravy a změny RVP PV by dle Vašeho názory mohly dopomoci k lepšímu začleňování a adaptaci dvouletých dětí do systému předškolního vzdělávání?

Odpovědi

Respondent č. 1

- 1) Přijímány jsou děti podle trvalého bydliště. Ty, které dovrší 3 roky do ledna, nastupují v září. Ty děti, které dovrší 3 let do konce školního roku, nastupují během roku.
- 2) Homogenní třída. Výhody - méně dětí. Nevýhody - složitější práce s rodiči, psychicky náročnější podmínky.
- 3) Homogenní - začleňování do kolektivu je delší a náročnější proces, ale záleží na dítěti, zda již navštěvovalo nějaká zařízení, dětské skupiny nebo se setkávalo s dětmi.
- 4) Ano, v sebeobsluze, adaptaci na prostředí a změny, v hygieně a při jídle. Základem je děti naučit základním návykům, které často z domova nemají naučené.
- 5) Nejsou, RVP PV je připravován pro děti předškolního věku, tedy od 3 let. Všechny oblasti by se měly přizpůsobit.
- 6) Úprava podmínek, personálního zajištění, větší povinnosti rodičů, úprava docházky dvouletých dětí do MŠ, nabídka činností apod.

Respondent č. 2

- 1) Bez pln, trvalé bydliště, volná kapacita MŠ. Ředitelka.
- 2) Homogenní - 2,5- 3, během roku dovršení 4. roku.
- 3) Homogenní - to je různé dítě od dítěte, když je potřeba mohou s dítětem ve třídě pobýt rodiče, ale zatím jsme měli to štěstí, že i když děti někdy přišly se slzami, paní učitelky je rychle utěšily a nebyly žádné větší problémy se začleňováním.
- 4) Větší individuální pomoc při sebeobslužných činnostech.
- 5) Měla by být rozšířená nabídka cílů, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy. Otázkou je, zda je nutné, aby tam byly napsané, jelikož je to dokument, který upravuje to, co má dítě umět na konci předškolního vzdělávání, a jak k tomu paní učitelky děti dovedou za celou jejich docházku, už si upraví ve svých ŠVP a TVP.

6) Financování - od toho ose odvíjí všechno. Nemáme peníze na pořádné vybavení, natož na pokrytí učitelek u těchto dětí.

Respondent č. 3

- 1) Kritéria byla stanovena ředitelkou školy. Děti byly přijaty z důvodu volné kapacity v MŠ.
- 2) Heterogenní. Výhody- větší samostatnost starších dětí.
- 3) Heterogenní. Starší děti, převážně děvčata se o menší starají.
- 4) Ano. Dvouleté dítě potřebuje 100% pozornosti. Nevím, kde vzít pozornost i pro ostatní děti.
- 5) Ano. Oblasti jsou v pořádku. Objem realizace je těžší.
- 6) V první řadě by měly být takto malé děti přijímány s chůvou. Učitelka má vzdělávat a ne hlídat a přebalovat.

Respondent č. 4

- 1) Kritéria stanovila ředitelka. Přijímány jsou dvouleté děti ze spádových i nespádových obcí (existenční hledisko).
- 2) Heterogenní. Vidíme pouze nevýhody - téměř žádný čas na starší děti. Museli jsme přijmout šest dvouletých, jsme bez chůvy, jedna učitelka a ředitelka.
- 3) Heterogenní třída - začleňování probíhá pomocí starších dětí - pomáhají nám o ně pečovat.
- 4) Ano, zejména v oblasti sebeobsluhy - WC, mytí, jídlo, pleny, pláč.
- 5) Ne, přijde mi, že to psal člověk, který ani dvouleté dítě neviděl, natož aby s ním pracoval.
- 6) Homogenní třída s malým počtem dětí na jednu pečující osobu - ne učitelku.

Respondent č. 5

- 1) Kritéria jsou stejná jako pro tříleté. Dítě musí být bez plen a dudlíku. Kritéria vytváří ředitelka s vedoucí učitelkou.
- 2) Jsou zařazeny do heterogenní skupiny dětí. Výhoda - snaha vyrovnat se starším dětem. Nevýhoda - málo času a prostoru pro individuální potřeby dětí.
- 3) Možnost individuální adaptace. Heterogenní skupina.
- 4) Ano je. Socializace, sebeobsluha, zvládnutí odloučení od rodičů.
- 5) Ne nejsou. Dvouleté dítě nezvládá režim MŠ. Počet dětí by měl být snížen, ale bez snižování úvazků učitelek, do každé třídy povinně asistent či chůva. Pokud chtějí rodiče umístit dítě do školky, mělo by být podmínkou zaměstnání obou rodičů.
- 6) Adaptace a socializace dětí záleží na přístupu školky a učitelek.

Respondent č. 6

- 1) Zvládají základní sebeobsluhu (bez plen, dudlíků, lahviček), zvládnou chůzi po schodech. Stanovila jsem já jakožto ředitelka.
- 2) Do skupiny dětí 2 - 5 let. Nevýhoda je ta, že se nelze na 100 % věnovat starším dětem (minimálně půl roku), výhoda - mladší okoukávají a napodobují starší.
- 3) Třída 2 - 5 let, začleňování stejné jako u starších.
- 4) Ano, zejména v oblasti sebeobsluhy.
- 5) Ne. RVP PV nevyhovuje požadavkům a potřebám dvouletých dětí.
- 6) Nejde o změny RVP, ale o změnu celého systému v oblasti personalistiky a financování.

Respondent č. 7

- 1) Za podmínky dva roky a rodiče jdou do práce. Zaměstnavatel.
- 2) Homogenní - je to stejné.
- 3) Homogenní. Máme jen 2 – 3 roky.

- 4) Je to hodně individuální, maličci potřebují spoustu péče, citlivosti, vysvětlování a pomoci (nejvíce u jídla).
- 5) Ano. Vše lze použít u všech věkových kategorií, s řádnou úpravou.
- 6) Nemohu posoudit, máme krátce.

Respondent č. 8

- 1) Na základě kapacity, data podání přihlášek. Ředitelka.
- 2) Heterogenní. Výhody: učí se od starších, starší rádi pomáhají. Nevýhody: zpočátku těžká práce, než se dítě zadaptuje, starší děti špatně mluví- když malým stačí žvatláni, proč by se oni snažili.
- 3) Heterogenní - nijak neobvykle, jen trvá delší dobu.
- 4) Ano, hlavně v oblasti hygieny a sebeobsluhy.
- 5) Ano, je to tak obecně napsané, že se dá aplikovat i na takto malé děti.
- 6) Žádné, spíš finanční pomoc od státu, aby bylo víc učitelek na děti.

Respondent č. 9

- 1) Ředitelka MŠ. Dítě nesmí mít pleny, musí být určitým způsobem "samostatné" a mělo by zvládat odloučení od matky.
- 2) Některé do homogenní, některé do heterogenní. Podle počtu přijatých dětí. Máme jednu třídu přímo pro 2leté děti, zbylé jsou rozděleny do jiných tříd, kde mají osobního asistenta/chůvu.
- 3) Na děti nespěcháme, jsme trpělivý. Určitě potřebuje se zařazením do kolektivu pomoci. Často si hrají sami a ani o kolektiv ještě nemají zájem.
- 4) Určitě - dítě potřebuje se vším pomoci. Hůře se zařazují do kolektivu a často nezvládají vůbec samoobslužné činnosti.
- 5) Ne. Řekla bych, že RVP vůbec v žádné oblasti není přizpůsoben dvouletým dětem. Tyto děti potřebují péči víc než ostatní děti, a ne se vzdělávat RVP.

6) Žádné. Zřídila bych pro děti více jeslí, kde budou mít správnou péči.

Respondent č. 10

1) Pouze na doplnění počtu při zápisu. Kritéria: nástup ve 2,5 letech, bez plen, pití z hrnečku, jedení lžičkou. Ředitelka stanovila.

2) K mladším dětem.

3) Sehnali jsme chůvu, povolujeme adaptační zvykání s rodiči.

4) Je a po celý den - více pohybu, pomalejší tempo, nemají pud sebezáchovy - bezpečnost a sebeobsluha. Brzy se unaví, usínají u jídla, nevydrží chodit na vycházky.

5) Neupravovat. Nelze dvouleté vzdělávat stejně jako tříleté. Jde o péči o batole!!
Ve vysokém počtu ve třídě je to náročné uspokojit jejich potřeby.

6) Zavést plošně dětské skupiny a dvouleté převést tam.

Respondent č. 11

1) Bez podmínek. Měly by být bez plen, skutečnost je pak jiná.

2) Homogenní do počtu 26 -27 dětí.

3) V září jsou si všechny děti rovny - všechny nastupují nově do homogenní třídy.

4) Ano, velmi je potřeba. Především sebeobslužné činnosti a dále ve všech ostatních oblastech. Každé dítě potřebuje péči.

5) Ne. Příliš mnoho dětí ve třídě, bez asistence. Snížit počet dětí, přidat personál.

Dvě učitelky + asistent dopoledne a to samé odpoledne. Jiný režim, kratší činnosti, delší odpočinek.

6) Odpověď u předchozí otázky.

Respondent č. 12

- 1) Kritéria se různí, stanovuje je vedoucí pracovník (ředitelka). U nás je zatím hlavní kritérium, aby bylo dítě bez plen. Horší už bývá odloučení od rodičů.
- 2) Máme pro ně svou vlastní třídičku. Je zde kapacita 20 dětí, děti ale přichází postupně během celého roku, takže třída není hned plná.
- 3) U nás průběžně, postupně přichází s rodiči na půlhodinu, pak na dvě hodiny a postupně se snažíme, aby děti zkoušely zůstat i samy.
- 4) Je velmi zapotřebí individuální přístup a velká péče. Nejvíce v oblasti sociální.
- 5) Ano z RVP PV se dá dobře vycházet, ale musí s ním učitelka umět pracovat a činnosti přizpůsobovat. Myslím, že nejvíc za potřebí je více pedagogů na třídu.
- 6) Jak už jsem uvedla, více pedagogů.

Respondent č. 13

- 1) Dokážou si říct nebo ukázat, co potřebují. Přes den nemají plenky, dokážou se sami najíst lžící a napít z hrnečku. Mají sourozence ve školce, dokážou se odpoutat od rodiče. (nejlepší je pro ně polodenní docházka). Kritéria tvořena společně s celým kolektivem pedagogů.
- 2) Máme třídy rozděleny na předškoláky a na mladší, u předškoláků by to dělalo problém, neboť dvouletí se nevydrží soustředit na danou činnost a narušuje to práci s předškoláky. Ale zároveň máme společné aktivity, kdy jsou všechny děti pospolu, ale na řízenou činnost je rozdělujeme.
- 3) Začleňování probíhá dobře, zpočátku je i spoluúčast rodičů. Dokud se dítě neadaptuje, je maminka nebo otec nablízku (i ve třídě s dítětem).
- 4) Rozhodně je u dvouletých potřeba více individuální péče, ať už v rámci adaptace, zapojování se do kolektivu (zatím mají svou hru, nedokážou si hrát společně). Je zde rozdílná potřeba únavy, některé potřebují zpočátku jít spát dřív a tedy i dřív mít oběd
- 5) Úprava v rámci celkového vývoje dvouletých dětí, ohled na odpočinek, samostatnost a spolupráce v kolektivu.

6) Zajištění chův a asistentek pro potřeby malých dětí.

Respondent č. 14

- 1) Bez dudlíků, plen. Vedoucí učitelka.
- 2) Děti jsou umístěny do třídy pro děti od 2 do 3 let. Je skvělé, že můžeme mít pomalejší tempo a žádné další dítě tím neomezujeme nebo nebrzdíme.
- 3) Většinou se děti ze začátku hodně dívají a pozorují, později se samy zapojují do aktivit. Homogenní třída.
- 4) Ano, je potřeba individuální práce. Hlavně v samoobsluze, oblékání, jídle, rozhovorech, hygieně, stesku po rodičích.
- 5) Dvouleté děti by neměly být v MŠ, protože je to školské zařízení. Školské zařízení je založeno na komunikaci. Dvouleté děti tohle nezvládají.
- 6) Méně dětí ve třídě, více učitelek, uzpůsobené prostory, třída pouze dvouletých.

Respondent č. 15

- 1) Ředitel MŠ, nesmí se pomočovat, musí se umět samo najíst, napít, snažit se při sebeobsluze a oblékání. Přijímají se pouze, když není naplněná kapacita MŠ.
- 2) Heterogenní. Učí se od ostatních, starších spolužáků, kteří jim pomáhají.
- 3) Heterogenní. Spontánní hry s ostatními dětmi, didaktické hry, rozhovory a činnosti v ranním kruhu.
- 4) Záleží na dítěti. Některé dvouleté může být daleko šikovnější a samostatnější než tři či čtyřleté. Ke každému dítěti musí být individuální přístup a péče.
- 5) Vycházíme vždy z RVP PV, následně si vše upravujeme tak, aby to vyhovovalo dětem všech věkových kategorií.
- 6) Momentálně nevím.

Respondent č. 16

- 1) Pokud je volná kapacita. Kritéria stanovuje ředitel školy.
- 2) Heterogenní, spíše výhody. Máme méně dvouletých, více individuality.
- 3) Heterogenní, pozvolná adaptace. Nenucení do aktivit. Nabídky činností v zájmu dítěte.
- 4) Ano, speciální i individuální pomoc zejména v oblasti hygieny a komunikace.
- 5) Ano, všechny nabízené aktivity jsou transformovatelné do různých věkových skupin.
- 6) Nevím. Nemám zatím tolik zkušeností s dvouletými dětmi v MŠ.

PŘÍLOHA Č. 2 – UPRAVENÉ KAPITOLY RVP PV

5.1 Dítě a jeho tělo

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům a postojům

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- uvědomění si vlastního těla
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí
- *podpora přirozené snahy k pohybu*
- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- *rozvoj samostatnosti při manipulaci s hračkami a předměty*
- *rozvoj samostatnosti u sebeobslužných činností (jídlo - uklízet po sobě, jíst lžící, pít z hrnečku, neznečišťovat svévolně stůl, nesahat rukou do jídla; hygiena - umýt si a osušit ruce, samostatně si dojit na záchod, samostatně použít kapesník; oblékání - samostatně si svléknout a obléknout některé části oděvu (kalhoty, ponožky), samostatně se vyzout a obout, uklízet oblečení na vyhrazené místo)*
- osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí

- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- lokomoční pohybové činnosti *vedoucí ke zdokonalování chůze (chůze v tempu; slalom, překračování nízkých překážek); chůze po schodech; běhu (běh na smluvený signál); skoků a poskoků (přeskakování, skákání snožmo, skoky ve dřepu, skoky z nohy na nohu, skákání na měkkou podložku)*

- manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji, náčiním *(natahování se pro různé předměty; přelézání, podlézání a lezení na žebřík/žebřiny s oporou), materiálem; činnosti seznamující děti s věcmi, které je obklopují a jejich praktickým používáním)*

- *jednoduché míčové hry (podávání a házení lehkých předmětů; předávání míčků z ruky do ruky, hody míčem o zed/zem, házení kroužků a míčků do koše); posílání předmětů*

- *jednoduchá gymnastika (válení sudů; kolébka; chůze po kladině; výstup na překážku a sestup z překážky; houpání na laně)*

- *stavění složitějších a členitějších staveb z různého materiálu podle předlohy i podle vlastní fantazie; hra a seznamování se s různým materiálem (písek, voda, tráva, listí, dřívka, kameny, plastelína, papír, skládání, nalepování, korálky)*

- *zdravotně zaměřené činnosti a cvičení (předklon a záklon hlavy, otáčení hlavy za hračkou, jízda na kole v lehu na zádech, prohýbání páteře ve vzporu klečmo, protahování paží, krčení, protřepávání, pérování v kolenou)*

- smyslové a psychomotorické hry

- konstruktivní a grafické činnosti

- *hudební a hudebně pohybové hry a činnosti (jednoduché rytmické pohyby paží, nohou, tleskání, podupy, kroky a poskoky na místě i z místa; taneční improvizace; jednoduché tanečky; cval vpřed; hra na dětské (popř. Orffovy) hudební nástroje; rozvíjení sluchové citlivosti na zvucích hudební i nehudební povahy; poznávání některých hudebních nástrojů (i podle zvuku); poznávání rozdílů ve výšce a síle tónů; poznávání písni podle melodie; zpěv*

písni malého rozsahu; spojování zpěvu s rytmickým doprovodem; jednoduché pohybové hry)

- jednoduché pracovní a sebeobslužné činnosti v oblasti osobní hygieny, stolování, oblékání, úklidu, úpravy prostředí apod.
- činnosti zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí
- příležitosti a činnosti vedoucí k *uvědomění si potřeby ochrany zdraví, osobního bezpečí* a vytváření zdravých životních návyků
- činnosti relaxační a odpočinkové, zajišťující zdravou atmosféru a pohodu prostředí
- příležitosti a činnosti směřující k prevenci úrazů (hrozících při hrách, pohybových činnostech a dopravních situacích, při setkávání s cizími lidmi), k prevenci nemoci, nezdravých návyků a závislostí

Očekávané výstupy *(co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):*

- *chodit po schodech nahoru i dolů bez pomoci (střídání nohou)*
- *překonávání vzdálenosti skokem, skákání na místě, skákání snožmo z malé výšky*
- *jezdit na tříkolce*
- *udržet rovnováhu na jedné noze*
- *házet míč vrchem, chytit míč do nastavených rukou, kopat do míče*
- *navlékat korálky*
- *uchopit tužku mezi ukazovák, prostředník a palec (tzv. úchop špetkou)*
- *kreslit vodorovné, svislé i kruhové čáry*
- *jíst lžící, pít z hrnku*
- *převléknout se (rozepínat a zapínat velké knoflíky a zipy)*
- *zvládat tělesnou čistotu a projevit samostatnost (použít toaletu, umýt si a osušit ruce)*
- *pojmenovat viditelné části těla*

5.2. Dítě a jeho psychika

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebezpojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.

Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: 5.2.1 *Jazyk a řeč*; 5.2.2 *Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace*; 5.2.3 *Sebezpojetí, city a vůle*.

5.2.1 Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- *rozvoj srozumitelného řečového projevu i ve víceslovných větách (rozšiřování slovní zásoby)*
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti
- *podpora porozumění hovorové řeči, činnosti vedoucí ke gramatické správnosti, zřetelnosti, přiměřenosti obsahu, tónu a tempu řeči (sdělování svých přání, řečový projev v rozmanitých situacích, individuální konverzace)*
- komentování zážitků a aktivit, vyřizování *jednoduchých* vzkazů a zpráv označovat každodenní okolní skutečnosti, činnosti, vlastnosti a jednoduché vztahy

- *činnosti vedoucí k užívání slovní komunikace (použití jednoduchých vět)*
- *poslech přiměřeně jednoduchých čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů, porozumění jednoduchému vyprávění ilustrovanému obrázky*
- *vyprávění o tom, co dítě vidí kolem sebe, o svých zážitcích (co dítě slyšelo nebo co shlédlo); reprodukce krátké pohádky*
- *reprodukce krátkých říkanek*
- *grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen*
- *prohlížení a „čtení“ knížek*
- *hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest*
- *činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika)*

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- *rozlišit slova, která znějí podobně*
- *rozlišit jednotné a množné číslo*
- *ukázat na známé předměty a pojmenovat je*
- *mluvit o nepřítomných lidech či předmětech a o tom, co dělají druzí*
- *recitovat krátké říkanky a básničky, zpívat jednoduché písničky*
- *tvořit věty minimálně o třech slovech*
- *vyjadřovat svá přání*
- *správně odpovídat na jednoduché otázky*
- *komentovat vyprávěné příběhy*
- *vyprávět jednoduchý příběh*

5.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- *slovní označování toho, co dítě vidí na obrázku*
- *rozvoj paměti, představivosti, myšlení - třídění, srovnávání, stavění; udržování potřebného sledu činností a chápání jejich souvislostí v napodobivé hře*
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- vytváření základů pro práci s informacemi

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- přímé pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte
- záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, dotek, chuť, vůně, zvuky), jejich charakteristických znaků a funkcí
- motivovaná manipulace s předměty, zkoumání jejich vlastností
- konkrétní operace s materiálem (třídění, přiřazování, uspořádání, odhad, porovnávání apod.)
- spontánní hra, volné hry a experimenty s materiálem a předměty

- smyslové hry, nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti apod.
- námětové hry a činnosti
- hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (kognitivní, imaginativní, výtvarné, konstruktivní, hudební, taneční či dramatické aktivity)
- řešení myšlenkových i praktických problémů, hledání různých možností a variant
- hry a činnosti zaměřené ke cvičení různých forem paměti (mechanické a logické, obrazné a pojmové) *i při běžných činnostech a během hry*
- činnosti zaměřené k vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s knihou, s obrazovým materiálem, s médii apod.)
- činnosti zaměřené na poznávání jednoduchých obrazně znakových systémů (značky, symboly, obrazce)
- hry a praktické úkony *seznamující s orientací v prostoru i v rovině*
- činnosti zaměřené k seznamování se s elementárními číselnými a matematickými pojmy (základní geometrické tvary, množství apod.)
- činnosti zasvěcující dítě do časových pojmů a vztahů souvisejících s denním řádem, běžnými proměnami a vývojem a přibližující dítěti přirozené časové i logické posloupnosti dějů, příběhů, událostí apod.

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- *porovnávat tvar a velikost předmětů*
- *chápat rozdíly mezi jednotlivými geometrickými tvary*
- *třídit předměty podle jednoho logického kritéria*
- *rozlišovat v množině maximálně 4 prvků*
- *pojmenovat a rozlišit základní barvy*
- *porozumět pojmu času a trvání (užívání příslovečných určení času)*
- *promítat představivost a fantazii do hry*

- *používat předměty symbolicky*
- *formulovat svou představu hry, hrát si realisticky (př. krmení panenky, nakládání auta, atd.)*

5.2.3 Sebepojetí, city a vůle

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- *poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)*
- *rozvoj pocitů jistoty, sebevědomí; vytváření podmínek pro rozvoj aktivity a samostatného projevu*
- *získání relativní citové samostatnosti*
- *rozvoj vlastností dítěte při běžných činnostech i během hry*
- *rozvoj schopnosti sebeovládání*
- *rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat*
- *rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit*
- *rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání*
- *rozvoj poznatků a zkušeností (utvářet počátky mravního vědomí)*
- *získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci*
- *rozvoj pocitu samostatnosti a snahy dosáhnout určitého cíle (dokončení hry)*
- *rozvoj vytrvalosti, snahy napodobit a dokončit činnost*
- *rozvoj prvků cílevědomosti ve hře*
- *činnosti předcházející pocitům strachu a vedoucí k jejich překonání*
- *posilování soustředěnosti na určitou činnost*
- *rozvoj pocitu uspokojení z dokončení a výsledků vlastní činnosti*

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- spontánní hra
- *činnosti vedoucí k samostatnější volbě námětu hry*
- činnosti zajišťující spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu
- činnosti přiměřené silám a schopnostem dítěte a úkoly s viditelným cílem a výsledkem, v nichž může být dítě úspěšné
- činnosti nejrůznějšího zaměření vyžadující (umožňující) samostatné vystupování, vyjadřování, obhajování vlastních názorů, rozhodování a sebehodnocení
- příležitosti a hry pro rozvoj vůle, vytrvalosti a sebeovládání
- cvičení organizačních dovedností
- estetické a tvůrčí aktivity (slovesné, výtvarné, dramatické, literární, hudební, pohybové a další)
- sledování pohádek a příběhů obohacujících citový život dítěte
- *činnosti vedoucí k rozvoji projevování citů (zvláště kladných), sebekontroly a sebeovládání (zvláště emocí záporných, např. hněvu, zlosti, úzkosti apod.)*
- hry na téma rodiny, přátelství apod.
- výlety do okolí (do přírody, návštěvy dětských kulturních akcí apod.)
- činnosti zaměřené k poznávání různých lidských vlastností; záměrné pozorování, čím se lidé mezi sebou liší (fyzické i psychické vlastnosti, dovednosti, schopnosti, city, vlastnosti dané pohlavními rozdíly, věkem, zeměpisným místem narození, jazykem) a v čem jsou si podobní
- dramatické činnosti (předvádění a napodobování různých typů chování člověka v různých situacích), mimické vyjadřování nálad (úsměv, pláč, hněv, zlobu, údiv, vážnost apod.)
- činnosti vedoucí dítě k identifikaci sebe sama a k odlišení od ostatních

Očekávané výstupy (co dítě ve třech letech zpravidla dokáže):

- *naslouchat ostatním*
- *zapojovat se do hry s ostatními dětmi a skupinových činností*
- *projevit soucit a náklonnost k ostatním dětem*
- *mluvit o sobě v první osobě*
- *identifikovat samo sebe (jméno, pohlaví, značka)*